

Europos migracijos tinklas

Lietuvos Respublikos nacionalinis informacijos centras

**METINĖ POLITIKOS ATASKAITA:
MIGRACIJA IR PRIEGLOBSTIS
LIETUVOJE 2010**

VILNIUS, 2011

TURINYS

Santrauka.....	3
1. Įvadas: tikslas ir metodika	5
2. Bendra politinės ir teisinės sistemos struktūra	5
2.1 Politinė sistema ir institucijos	5
2.2 Teisės sistema.....	7
3. Bendri politiniai, teisiniai ir instituciniai pokyčiai	9
3.1 Politiniai pokyčiai	9
3.2 Pagrindinės politinės ir teisinės diskusijos.....	9
3.3 Svarbiausi įvykiai migracijos ir prieglobsčio srityje	10
3.4 Instituciniai pokyčiai	12
4. Teisėta imigracija ir integracija	13
4.1. Ekonominė migracija	13
4.2. Šeimos susijungimas	16
4.3. Integracija	17
4.4. Pilietybė ir natūralizacija.....	18
5. Neteisėta imigracija ir gražinimas.....	19
5.1. Neteisėta imigracija.....	19
5.2. Gražinimas.....	21
6. Sienu kontrolė	24
6.1. Išorės sienu kontrolė ir apsauga.....	24
6.2. Bendradarbiavimas dėl sienu kontrolės.....	25
7. Prieglobstis	26
8. Nelydimi nepilnamečiai.....	26
9. Visuotinis požiūris į migraciją.....	27
10. Europos Sąjungos teisės aktų įgyvendinimas.....	28
Šaltiniai	30

Santrauka

Europos migracijos tinklo (EMN) Lietuvos Respublikos Nacionalinio informacijos centro (NIC) parengtoje 2010 metų migracijos ir prieglobsčio ataskaitoje apžvelgiami esminiai įvykiai ir pokyčiai, pateikti aktualiausi klausimai ir teisiniai sprendimai, formuojant ir įgyvendinant šalies migracijos politiką.

Emigracija. 2010 metais fiksuota didžiausia deklaruota emigracija nuo nepriklausomybės laikų. Išvykimą deklaravo 83,5 tūkst. Lietuvos gyventojų (3,8 karto daugiau nei 2009 m.). Tokį augimą sąlygojo daugiausia ekonominės priežastys (nedarbas) ir nuolatiniais šalies gyventojams įvesta privalomojo sveikatos draudimo prievolė, kuri skatino deklaruoti savo išvykimą ir emigravusius ankstesniais metais. Didžioji dalis emigravusiųjų nurodė, kad išvyko į Jungtinę Karalystę (50%) ir Airiją (16%). Gerokai padidėjo emigruojančių į Norvegiją (2009 m. – 0,8 tūkst., 2010 – 4,9 tūkst.).

Imigracija. 2010 metais į Lietuvą atvyko 5,2 tūkst. žmonių (1,3 karto mažiau nei 2009 m.). Kaip ir ankstesniais metais didžiąją dalį (apie 80%) atvykstančiųjų sudarė Lietuvos Respublikos piliečiai. Sumažėjo į Lietuvą atvykstančiųjų darbuotojų iš trečiųjų šalių – leidimų dirbti išduota 1,2 karto mažiau nei 2009 metais. Daugiausia leidimų dirbti išduota tarptautinių krovinių vairuotojams (63%), laivų korpusų surinkėjams (5%), suvirintojams (5%) ir virėjams (3%). Profesijų, kurių Lietuvoje trūksta sąrašas, sutrumpėjo iki 6 profesijų.

Dvišalis bendradarbiavimas. 2010 m. spalio 20 d. pasirašytas susitarimas su Baltarusija dėl vietinio eismo per sieną, kurį ratifikavus bus supaprastintas pasienio gyventojų judėjimas per sieną. 2010 m. spalio 1 d. įsigaliojo Lietuvos ir Kanados Vyriausybių susitarimas dėl jaunimo mainų. Susitarimas palengvino atvykimo ir buvimo sąlygas abiejų šalių piliečiams, norintiems mokytis, dirbti, atlikti praktiką ar susipažinti su kultūra.

Neteisėta imigracija. Nelegalios migracijos situacijos analizė parodė, kad Lietuva neretai pasirenkama kaip šalis, per kurią stengiamasi patekti į Šengeno erdvę. Siekiant stiprinti Valstybės sienos apsaugos tarnybos įgaliojimus kovojant su nelegalia migracija, Lietuvos Respublikos Seimui pateiktas Valstybės sienos ir jos apsaugos įstatymo pakeitimo projektas. 2010 metais sulaukta 1297 nelegalių imigrantų (2009 m. – 1214), apgyvendinta Užsieniečių registracijos centre 443 (2009 m. – 320), išsiųsta 137 (2009 m. – 144).

Prieglobstis. 2010 metais išaugo prieglobsčio prašytojų skaičius (2010 gauta – 373, 2009 – 211 prašymų). Ypač išaugo gruzinių prašymų skaičius. Per 2010 jie pateikė 249 (67 %) prašymų. Tarptautinė apsauga suteikta 110 asmenų (1 asmeniui pabėgėlio statusas, 109 asmenų – papildoma apsauga). 180 prašymų buvo atmesti.

Integracija. 2010 metais Vyriausybės lygiu pradėtos diskusijos dėl užsieniečių integracijos įgyvendinimą koordinuojančios institucijos paskyrimo. Nuspręsta, kad užsieniečių integraciją koordinuos Vyriausybės sudaryta tarpžinybinė komisija, o integraciją pagal kompetenciją įgyvendins valstybės institucijos ir įstaigos kartu su savivaldybėmis ir nevyriausybinėmis organizacijomis.

Pilietybė. 2010 m. gruodžio 2 d. priimtas naujas Lietuvos Respublikos pilietybės įstatymas. Per 2010 metus Lietuvos Respublikos pilietybė suteikta 160 trečiųjų šalių piliečių.

Instituciniai pokyčiai. Siekiant geresnio migracijos procesų valdymo ir administravimo 2010 metais buvo svarstomi ir pradėti įgyvendinti sprendimai dėl Vidaus reikalų ministerijos ir jai pavaldžių migracijos politikos nuostatas įgyvendinančių įstaigų funkcijų perskirstymo.

Teisėkūra. Parengtas Užsieniečių teisinės padėties įstatymo pakeitimo įstatymo projektas, kuriuo siekiama į nacionalinę teisę perkelti ir įgyvendinti Europos Sąjungos teisės aktų nuostatas. Projektu taip pat numatoma trumpinti leidimų gyventi nagrinėjimo terminą, plėsti galimybes atvykti studijuoti, griežtinti užsieniečių kontrolę, užtikrinti užsieniečių teisę likti Lietuvoje apskundus valstybės institucijų sprendimus dėl užsieniečio padėties bei bendradarbiaujantiems su ikiteisminio tyrimo įstaigomis ar teismais užsieniečių išnaudojimo bylose. Siekiant efektyviau kovoti su nelegaliu darbu parengtas Nelegalaus darbo draudimo įstatymo projektas, o siekiant stiprinti nelegalios migracijos kontrolę – įstatymo projektas, kuriuo siūloma nustatyti administracinę atsakomybę asmenims, melagingai tvirtinantiems kvietimus užsieniečiams atvykti į Lietuvą, ar padėjimą užsieniečiui kitu neteisėtu būdu gauti vizą ar leidimą gyventi.

Išsamesnė informacija pateikiama ataskaitoje ir jos priede (joje pateikiami 2010 metų statistiniai duomenys).

Ataskaitoje dėstoma nuomonė nėra oficiali valstybės ir jos institucijų pozicija.

1. Įvadas: tikslas ir metodika

Šios ataskaitos tikslas – apžvelgti situaciją ir esminius pokyčius Lietuvoje 2010 metais migracijos politikos ir migracijos procesų valdymo srityje, išskiriant pagrindinius įvykius, kurie nagrinėjamaisiais metais įvyko arba yra numatomi šioje srityje.

Ataskaita rengta derinant kokybinius ir kiekybinius duomenų rinkimo bei analizės metodus. Nagrinėti ir analizuoti Lietuvos Respublikos įstatymai ir kiti teisės aktai, oficialiai paskelbti įstatymų ir kitų teisės aktų projektai, įvairių institucijų ir įstaigų skelbti duomenys, nevyriausybinų organizacijų bei įstaigų informacija, naudotasi kitais viešais informacijos šaltiniais.

2. Bendra politinės ir teisinės sistemos struktūra

2.1 Politinė sistema ir institucijos

Įgyvendindamos Lietuvos Respublikos Konstitucijos ir įstatymų suteiktus įgaliojimus Lietuvos Respublikos Seimas, Respublikos Prezidentas ir Vyriausybė, yra aukščiausios valstybės valdžios institucijos formuojančios valstybės migracijos bei prieglobsčio politiką.

Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2010 m. kovo 24 d. nutarimu¹ ministrams nustatė konkrečias valdymo sritis, už kurias jie atsakingi. 2010 metais buvo keičiami ministerijų veiklą reglamentuojantys nuostatai². Ministerijoms pavestos sritys iš esmės nepasikeitė, išskyrus tai, kad nuo 2010 m. liepos 1 d. žmogiškųjų išteklių valdymo sritis kaip valstybės ūkio politikos dalis priskirta Ūkio ministerijai (iki tol ši sritis buvo priskirta Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos kompetencijai).

Pagrindinės institucijos, veikiančios migracijos srityje, ir joms pavestos funkcijos, susijusios su migracijos klausimais, yra šios:

Vidaus reikalų ministerija³ – pagrindinė institucija, atsakinga už valstybės politikos migracijos (išskyrus ekonominę migraciją) srityje formavimą ir jos įgyvendinimo organizavimą, koordinavimą ir kontrolę. Ši ministerija taip pat atlieka atsakingosios institucijos funkcijas įgyvendinant Šengeno priemonę ir Specialiąją Kaliningrado tranzito programą; atlieka atsakingosios institucijos funkcijas įgyvendinant Išorės sienų fondo 2007–2013 m. ir Europos gražinimo fondo 2008–2013 m. pagal Solidarumo ir migracijos srautų valdymo bendrąją programą daugiametes ir metines programas; užtikrina valstybės politikos įgyvendinimą vizų srityje; prižiūri, kaip įgyvendinama valstybės politika asmens dokumentų išrašymo srityje.

¹ Valstybės žinios, 2010, Nr. 38-1784;

² Atsižvelgiant į Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtintos Vykdomosios valdžios sistemos sandaros tobulinimo koncepcijos nuostatas, kurioje išdėstyti valstybės vykdomosios valdžios sistemos tobulinimo principai (pvz., politikos formavimo ir jos įgyvendinimo atskyrimo, skaidrumo, administracinės naštos mažinimo ir kt.), vykdomosios valdžios sistemą apibrėžiančios sąvokos ir kt., Valstybės žinios, 2009, Nr. 138-6075; 2010, Nr. 118-6023;

³ Vidaus reikalų ministerijos nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. kovo 14 d. nutarimu Nr. 291 (2010 m. spalio 13 d. nutarimo Nr. 1465 redakcija);

Migracijos departamentas⁴ – įstaiga prie Vidaus reikalų ministerijos, pagal kompetenciją užtikrinanti vizų, imigracijos, prieglobsčio, Lietuvos Respublikos pilietybės procedūrų vykdymą, asmens tapatybę ir pilietybę patvirtinančių dokumentų išdavimą (nuo 2011 m. gegužės 2 d. funkcijos, susijusios su asmens tapatybę ir pilietybę patvirtinančių dokumentų išdavimu, perduodamos vykdyti Policijos departamentui prie Vidaus reikalų ministerijos), kelionės dokumentų, leidimų gyventi Lietuvos Respublikoje ir kitų dokumentų užsieniečiams išdavimą ir laisvo asmenų judėjimo principo įgyvendinimą.

Valstybės sienos apsaugos tarnyba⁵ – įstaiga prie Vidaus reikalų ministerijos, kuri įgyvendina valstybės sienos apsaugos politiką, vykdo jos kirtimo kontrolę, dalyvauja įgyvendinant valstybinę migracijos kontrolę. Valstybės sienos apsaugos tarnybai pavaldus **Užsieniečių registracijos centras**⁶, skirtas apgyvendinti sulaikytiems neteisėtai esantiems ar neteisėtai atvykusiems į Lietuvą užsieniečiams, taip pat prieglobsčio prašytojams jų prašymų dėl prieglobsčio nagrinėjimo metu.

Policijos departamentas⁷ – įstaiga prie Vidaus reikalų ministerijos, kuri organizuoja ir kontroliuoja policijos sistemos veiklą, siekiant užtikrinti asmens, visuomenės saugumą ir viešąją tvarką. Jis organizuoja ir įgyvendina teritorinių policijos įstaigų (šių įstaigų struktūroje yra migracijos tarnybos) valdymą, policijai pavesta kontroliuoti užsieniečių teisėtą buvimą ir gyvenimą Lietuvos Respublikoje. **Migracijos tarnybos**⁸ vykdo jiems pavestas migracijos srities įgyvendinimo funkcijas (Lietuvos Respublikos pilietybės srityje; išduoda asmens tapatybę ir pilietybę patvirtinančius dokumentus – asmens tapatybės korteles ir pasus, leidimus gyventi trečiųjų šalių piliečiams ir Europos Sąjungos piliečių šeimos nariams, pažymas Europos Sąjungos piliečiams, kelionės dokumentus užsieniečiams; tvirtina kvietimus užsieniečiams laikinai atvykti į Lietuvos Respubliką; kai kurios tarnybos įgaliotos išduoti vizas ir pratęsti jų galiojimą; priima užsieniečių prašymus suteikti prieglobstį Lietuvos Respublikoje, atlieka prieglobsčio prašytojų pirminę apklausą; vykdo užsieniečių buvimo ir gyvenimo Lietuvoje kontrolę; įgyvendina nelegalios migracijos prevencines priemones ir kt.).

Užsienio reikalų ministerija⁹ dalyvauja formuojant ir įgyvendinant Lietuvos Respublikos vizų politiką, išduoda diplomatinis pasus, vizas, sudaro tarptautines sutartis, taip pat organizuoja konsulinių funkcijų vykdymą Lietuvos Respublikos diplomatinėse atstovybėse ir konsulinėse įstaigose, kurios išduoda vizas, pasus piliečiams ir vykdo kitas konsulines funkcijas.

Socialinės apsaugos ir darbo ministerija¹⁰ formuoja valstybės darbo ir socialinės apsaugos politiką, organizuoja, koordinuoja ir kontroliuoja jos įgyvendinimą. Šiai ministerijai pavesta

⁴ Migracijos departamento prie Vidaus reikalų ministerijos nuostatai, patvirtinti vidaus reikalų ministro 2000 m. spalio 6 d. įsakymu Nr. 388 (2011 m. sausio 31 d. įsakymo Nr. 1V-79 redakcija);

⁵ Valstybės sienos apsaugos tarnybos prie Vidaus reikalų ministerijos nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. vasario 22 d. nutarimu Nr. 194 (2008 kovo 20 d. nutarimo Nr. 278 redakcija);

⁶ Valstybės sienos apsaugos tarnybos prie Vidaus reikalų ministerijos Užsieniečių registracijos centro nuostatai, patvirtinti Valstybės sienos apsaugos tarnybos vado 2007 m. gruodžio 29 d. įsakymu Nr. 4-1220;

⁷ Policijos departamento prie Vidaus reikalų ministerijos nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. sausio 29 d. nutarimu Nr. 98 (2009 m. rugsėjo 30 d. nutarimo Nr. 1231 redakcija);

⁸ Pavyzdiniai teritorinių policijos įstaigų viešosios policijos migracijos skyrių, poskyrių, grupių ir pasų poskyrių nuostatai, patvirtinti Lietuvos policijos generalinio komisaro 2007 m. birželio 18 d. įsakymu Nr. 5-V-403;

⁹ Užsienio reikalų ministerijos nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. rugsėjo 25 d. nutarimu Nr. 1155;

¹⁰ Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. liepos 17 d. nutarimu Nr. 892 (2010 m. spalio 13 d. nutarimo Nr. 1463 redakcija);

analizuoti darbo santykių būklę Lietuvoje, vykdyti funkcijas socialinės integracijos politikos srityje, tarp jų koordinuoti pagalbos priemonių, skirtų prekybos žmonėmis aukoms, įgyvendinimą, taip pat koordinuoti Lietuvos Respublikoje prieglobstį gavusių užsieniečių integracijos procesą. Ministerija yra įsteigusi **Pabėgėlių priėmimo centrą**¹¹, kurio paskirtis – apgyvendinti užsieniečius, kuriems suteiktas prieglobstis Lietuvos Respublikoje, ir nelydimus nepilnamečius užsieniečius bei įgyvendinti prieglobstį gavusių užsieniečių socialinę integraciją. Ši ministerija taip pat atlieka Europos pabėgėlių fondo programos ir Europos fondo trečiųjų šalių piliečių integracijai programos atsakingos ir audito institucijos funkcijas.

Lietuvos darbo birža¹² – įstaiga prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, kuri vykdo šalies darbo rinkos stebėseną, pagal kompetenciją užtikrina darbuotojų migrantų socialinę apsaugą ir Europos Sąjungos teisės aktų, kurie susiję su darbo migracija ir socialine apsauga, taikymą; atsižvelgdama į vidaus darbo rinkos poreikius, išduoda užsieniečiams leidimus dirbti Lietuvoje.

Valstybinė darbo inspekcija¹³ – įstaiga, veikianti prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, kuri vykdo nelegalaus darbo reiškinių kontrolę ir koordinuoja nelegalaus darbo kontrolę vykdančių institucijų veiklą.

Ūkio ministerija¹⁴ formuoja valstybės ūkio politiką, kuriai nuo 2010 m. liepos 1 d. priskirta ir žmoniškųjų išteklių sritis, organizuoja, koordinuoja ir kontroliuoja jos įgyvendinimą. Ši ministerija organizuoja žmoniškųjų išteklių paklausos darbo rinkoje prognostinius tyrimus, apibendrina specialistų pasiūlos ir paklausos darbo rinkoje analizės rezultatus, vadovauja profesijų klasifikatoriaus rengimui ir tvarkymui, formuoja valstybės politiką reglamentuojamų profesinių kvalifikacijų pripažinimo srityje, koordinuoja institucijų, atsakingų už profesinių kvalifikacijų, įgytų užsienyje, pripažinimą Lietuvos Respublikoje, veiklą; sudaro ir tvarko reglamentuojamų profesijų sąrašą.

2.2 Teisės sistema

Pagrindinis šalies įstatymas yra **Lietuvos Respublikos Konstitucija**¹⁵, kuri yra tiesiogiai taikomas aktas. Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įtvirtintos nuostatos dėl Lietuvos Respublikos pilietybės (pvz., nuostata, ribojanti teisę piliečiui turėti ir kitos valstybės pilietybę), visų asmenų lygybės prieš įstatymą, teisės laisvai pasirinkti gyvenamąją vietą, nuostatos, draudžiančios diskriminaciją dėl lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, ir kitos.

Svarbiausi migracijos srities Lietuvos Respublikos įstatymai yra šie:

Lietuvos Respublikos pilietybės įstatymas, kuris nustato Lietuvos Respublikos pilietybės įgijimo ir netekimo pagrindus, sąlygas ir tvarką, reglamentuoja kitus Lietuvos Respublikos pilietybės santykius.

¹¹ Pabėgėlių priėmimo centro nuostatai, patvirtinti socialinės apsaugos ir darbo ministro 2005 m. rugpjūčio 18 d. įsakymu Nr. A1-234 (2010 m. rugsėjo 27 d. įsakymo Nr. A1-444 redakcija);

¹² Lietuvos darbo biržos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos nuostatai, patvirtinti socialinės apsaugos ir darbo ministro 2006 m. lapkričio 13 d. įsakymu Nr. A1-306 (2010 m. gegužės 26 d. įsakymo Nr. A1-207 redakcija);

¹³ Valstybinės darbo inspekcijos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos nuostatai, patvirtinti socialinės apsaugos ir darbo ministro 2009 m. gegužės 12 d. įsakymu Nr. A1-316 (2010 m. gruodžio 10 d. įsakymo Nr. A1-595 redakcija);

¹⁴ Ūkio ministerijos nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. liepos 23 d. nutarimu Nr. 921 (2010 m. spalio 13 d. nutarimo Nr. 1478 redakcija);

¹⁵ Valstybės žinios, 1992, Nr. 33-1014;

Lietuvos Respublikos Seimas 2010 m. gruodžio 2 d. priėmė naują Lietuvos Respublikos pilietybės įstatymą¹⁶, kuris įsigalioja 2011 m. balandžio 1 d. (apie šį įstatymą plačiau 4.4 sk.).

Užsieniečių teisinės padėties įstatymas¹⁷ nustato užsieniečių atvykimo ir išvykimo, buvimo ir gyvenimo Lietuvos Respublikoje, prieglobsčio suteikimo, integracijos, sprendimų dėl užsieniečių teisinės padėties apskundimo tvarką bei reglamentuoja kitus užsieniečių teisinės padėties Lietuvos Respublikoje klausimus. Šiuo metu galioja 2004 m. balandžio 29 d. priimtas Užsieniečių teisinės padėties įstatymas su vėlesniais pakeitimais. 2010 metais šio įstatymo nuostatos nebuvo keičiamos.

Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2010 m. rugpjūčio 25 d. nutarimu pateikė Lietuvos Respublikos Seimui Užsieniečių teisinės padėties įstatymo pakeitimo projektą¹⁸, kurį rengė Lietuvos Respublikos Ministro Pirmininko 2009 m. balandžio 10 d. potvarkiu Nr. 134 sudaryta tarpžinybinė darbo grupė. Pagrindinis tikslas – perkelti ar įgyvendinti Europos Sąjungos teisės aktų nuostatas. Lietuvos Respublikos Seimo Teisės departamentas pateikė pastabų ir Užsieniečių teisinės padėties įstatymo projekto Seimas 2010 metais nesvarstė. Numatoma, kad Lietuvos Respublikos Vyriausybė teiks Lietuvos Respublikos Seimui patikslintą ir pataisytą Užsieniečių teisinės padėties įstatymo projektą (toliau tekste – parengtas Užsieniečių teisinės padėties įstatymo projektas) svarstyti 2011 metų Lietuvos Respublikos Seimo pavasario sesijoje.

Valstybės sienos ir jos apsaugos įstatymas¹⁹ nustato Lietuvos Respublikos valstybės sienos ir pasienio teisinius režimus, reglamentuoja pasienio kontrolės punktų veiklą ir valstybės sienos apsaugos organizavimą.

2010 m. lapkričio 9 d. priimtu įstatymu²⁰ pakeistos Valstybės sienos ir jos apsaugos įstatymo nuostatos, draudžiančios asmenims būti teritorijoje, kur galioja pasienio teisinis režimas, be asmens tapatybę patvirtinančių dokumentų, nustatant, kad toks draudimas netaikomas teritorijoje, esančioje prie vidaus sienos, išskyrus atvejus, kai vidaus sienos kontrolė laikinai atnaujinama.

Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2010 m. lapkričio 17 d. nutarimu Lietuvos Respublikos Seimui pateikė Lietuvos Respublikos valstybės sienos ir jos apsaugos įstatymo pakeitimo įstatymo projektą²¹, kuriuo siekiama aiškiau reglamentuoti Valstybės sienos apsaugos tarnybos funkcijas, padidinti šios tarnybos ir jai pavaldžių padalinių įgaliojimus kovojant su organizuotu nusikalstamumu, kontrabanda ir nelegalios migracijos procesais.

Lietuvos Respublikos konsulinis statusas²² nustato konsulinių pareigūnų įgaliojimus ir atsakomybę, konsulinių įstaigų veiklos pagrindus, konsulinės pagalbos teikimo ir kitų konsulinių funkcijų atlikimo sąlygas ir tvarką, taip pat konsulinės pagalbos teikimo Europos Sąjungos piliečiams principus.

¹⁶ Valstybės žinios, 2010, Nr. 144-7361;

¹⁷ Valstybės žinios, 2004, Nr. 73-2539;

¹⁸ Užsieniečių teisinės padėties įstatymo projektas (nauja redakcija) Nr. XIP-2360, užregistruotas 2010-09-01 Lietuvos Respublikos Seime, http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=380152&p_query=&p_tr2=;

¹⁹ Valstybės žinios, 2000, Nr. 42-1192;

²⁰ Valstybės žinios, 2010, Nr. 137-7001;

²¹ Valstybės sienos ir jos apsaugos įstatymo pakeitimo projektas Nr. XIP-2701, Lietuvos Respublikos Seime užregistruotas 2010-11-23, http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=386861&p_query=&p_tr2=;

²² Valstybės žinios, 1995, Nr. 43-1047; 2006, Nr. 68-2492;

Lietuvos Respublikos paso įstatymas²³ ir **Lietuvos Respublikos asmens tapatybės kortelės įstatymas**²⁴, reglamentuojantys paso ir asmens tapatybės kortelės išdavimo piliečiams sąlygas ir tvarką. Lietuvos Respublikos Seimas 2010 m. spalio 12 d. priėmė šių įstatymų pakeitimus²⁵, kuriais nuo 2011 m. sausio 1 d. piliečiams sudaryta galimybė pasirinkti kokią dokumentą – asmens tapatybės kortelę ar pasą – jie nori turėti (piliėtis gali turėti ir abu šiuos dokumentus). Pagal iki tol galiojusį teisinį reguliavimą asmens tapatybės kortelė buvo privaloma piliečiui nuo 16 metų, tik ją turintis piliėtis galėjo gauti ir pasą.

Siekdama paskatinti piliečius rinktis asmens tapatybės korteles, kurios suteikia galimybę asmeniui identifikuotis elektroninėje erdvėje, taip pat saugiu elektroniniu parašu pasirašyti elektroninius dokumentus bei naudotis viešosiomis paslaugomis internetu (asmens tapatybės kortelėje įdiegti asmens atpažinimo elektroninėje erdvėje sertifikatas ir kvalifikuotas elektroninio parašo sertifikatas), Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2010 m. gruodžio 15 d. nutarimu sumažino valstybės rinkliavos už asmens tapatybės kortelės išdavimą dydį, o už paso išdavimą – atitinkamai padidino. Pažymėtina, kad Vidaus reikalų ministerija 2010 metais prisijungė prie didelės apimties eID kortelių sąveikumo projekto STORK, kuris vykdomas pagal Europos Komisijos konkurencingumo ir inovacijų programą. Pagal parengtą Užsieniečių teisinės padėties įstatymo projektą atitinkamus dokumentus su įdiegtais minėtais sertifikatais numatoma pradėti išduoti ir užsieniečiams.

3. Bendri politiniai, teisiniai ir instituciniai pokyčiai

3.1 Politiniai pokyčiai

2010 metais nevyko valstybės valdžios institucijų – Lietuvos Respublikos Seimo, Respublikos Prezidento rinkimų, taip pat ir savivaldybių tarybų rinkimų. Darbą tęsia Lietuvos Respublikos Vyriausybė, kurios sudėtis patvirtinta 2009 m. liepos 22 d.²⁶ Respublikos Prezidentės, laimėjusios 2009 m. gegužės 17 d. Lietuvoje vykusius Respublikos Prezidento rinkimus. Tęsiamas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008-2012 metų programos²⁷, kurioje pateikiamos ir nuostatos migracijos politikos srityje, įgyvendinimas.

3.2 Pagrindinės politinės ir teisinės diskusijos

Emigracija. Lietuvos gyventojų emigracija, daugiausia sąlygota ekonominių aplinkybių, toliau augo. 2010 metais 83,5 tūkst. Lietuvos gyventojų deklaravo savo išvykimą iš Lietuvos – tai 3,8 karto daugiau negu 2009 metais, kuomet išvykimą iš Lietuvos deklaravo 22 tūkst. Lietuvos gyventojų. Emigrantų skaičiaus padidėjimui įtakos turėjo ir įstatymu nustatyta prievolė visiems be išlygų nuolatiniams šalies gyventojams mokėti privalomojo sveikatos draudimo įmokas, todėl savo išvykimą iš Lietuvos į užsienio valstybę suskubo deklaruoti ir tie, kurie to nepadarė išvykdami

²³ Valstybės žinios, 2001, Nr. 99-3524;

²⁴ Valstybės žinios, 2001, Nr. 97-3417;

²⁵ Valstybės žinios, 2010, Nr. 125-6381; Valstybės žinios, 2010, Nr. 125-6379;

²⁶ Valstybės žinios, 2009, Nr. 88-3744;

²⁷ Vyriausybės programai 2008 m. gruodžio 9 d. nutarimu pritarė Lietuvos Respublikos Seimas, Valstybės žinios, 2008, Nr. 146-5870;

ankščiau. 2010 metais diskutuota dėl galimo emigracijos srautų augimo atsivėrus Vokietijos ir Austrijos darbo rinkoms. Nors emigracijos stabdymo būdų paieškos klausimas nuolat keliamas, aiškesnių šios problemos sprendimo „receptų“ valdžios institucijos nepateikia, guosdamosi pirmaisiais šalies ekonomikos kilimo ženklais.

Pilietybė. Vienas aktualiausių, plačiai politikų bei įvairių bendruomenių diskutuotų klausimų buvo Lietuvos Respublikos pilietybės teisinių santykių suregulavimas. 2010 m. gruodžio 2 d. Lietuvos Respublikos Seimas priėmė naują Lietuvos Respublikos pilietybės įstatymą, dėl kurio nuostatų įvairiu lygmeniu diskutuota nuo 2006 metų, kai Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas išaiškino²⁸, jog pagal Konstituciją dvigubos pilietybės atvejai turi būti reta išimtis, ir dvigubą pilietybę įteisinančias įstatymo nuostatas pripažino neatitinkančiomis pagrindinio šalies įstatymo. Po ilgų diskusijų Lietuvos Respublikos Seimas 2010 m. gruodžio 2 d. priėmė naują Lietuvos Respublikos pilietybės įstatymą. Tačiau Pasaulio lietuvių bendruomenės atstovų naujas įstatymas netenkina, nes dalis piliečių, pasitraukusių iš Lietuvos okupacijos metais, taip pat išvykę pastaruoju metu piliečiai, įgiję kitos valstybės pilietybę, negali išsaugoti Lietuvos Respublikos pilietybės. Taigi, tikėtina, kad diskusijos Lietuvos Respublikos pilietybės klausimais ir toliau tęsis.

Bendradarbiavimas. Pasirašytas susitarimas su Baltarusija dėl vietinio eismo. Klausimas dėl Baltarusijos piliečių atžvilgiu nepalankios vizų politikos ir galimybių jiems atvykti į Lietuvą aktualus iki šiol. Esama situacija labiausiai netenkina Lietuvos verslininkų, įmonių, teikiančių turizmo ir kitas paslaugas. Nepalanki situacija susiklostė ir dėl to, kad vizų baltarusiams tenka laukti per ilgai dėl Lietuvos konsulinių įstaigų nepakankamų pajėgumų. Nepaisant to, kad baltarusiams vizos yra brangios, norinčiųjų jas gauti skaičius išaugo (lyginant 2010 m. išduotų vizų skaičių su 2009 m. duomenimis – apie 16 proc.). Sprendimai, suteiksiantys galimybę pasinaudoti supaprastinta pasienio gyventojų judėjimo tvarka, buvo aktualūs ir laukiami (susitarimą buvo numatoma pasirašyti dar 2009 m. rugsėjo 16 d., A. Lukašenkos vizito Lietuvoje metu). Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Baltarusijos Respublikos Vyriausybės susitarimus dėl Lietuvos Respublikos ir Baltarusijos Respublikos pasienio gyventojų kelionių tvarkos pasirašytas 2010 m. spalio 20 d. Laukiama, kad nacionalinės procedūros dėl šio susitarimo įsigaliojimo bus baigtos ir jis įsigalios 2011 metų vasarą. Įgyvendinus susitarimo nuostatas, Lietuvos ir Baltarusijos Respublikų pasienyje gyvenantys asmenys galėtų atvykti ir būti (iki 90 dienų per pusę metų) kitos valstybės pasienio teritorijoje turėdami specialius vietinio eismo per sieną leidimus. Leidimus numatoma išduoti 5 metams. Numatomas išdavimo mokestis – 20 eurų. Manoma, kad Baltarusijos pusėje supaprastinta tvarka galėtų pasinaudoti apie 600 tūkst. gyventojų, Lietuvos – apie 800 tūkst. žmonių.

3.3 Svarbiausi įvykiai migracijos ir prieglobsčio srityje

Teisėkūra. 2010 metais svarbiausi pokyčiai užsieniečių teisinės padėties reguliavimo srityje buvo naujos įstatymo redakcijos projekto rengimo stadijoje. Vienas svarbiausių keltų uždavinių – priimti Užsieniečių teisinės padėties įstatymo pakeitimus, įgyvendinančius ir perkeliančius Europos Sąjungos teisės aktų, tarp jų 2008 m. gruodžio 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2008/115/EB dėl bendrų nelegaliai esančių trečiųjų šalių piliečių grąžinimo standartų ir tvarkos valstybėse narėse, nuostatas nebuvo įgyvendintas. Lietuvos Respublikos Seimas

²⁸Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. lapkričio 13 d. nutarimas „Dėl teisės aktų reguliuojančių Lietuvos Respublikos pilietybės santykius, nuostatų atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, Valstybės žinios, 2006, Nr. 123-4650;

2010 metais nesvarstė Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. rugpjūčio 25 d. nutarimu pateikto Užsieniečių teisinės padėties įstatymo projekto. Pažymėtina, kad parengtu Užsieniečių teisinės padėties įstatymo projektu kartu įgyvendinamos ar perkeliamos ir kitų Europos Sąjungos teisės aktų nuostatos²⁹, taip pat tikslinamos atitinkamos nuostatos, siekiant užtikrinti tinkamą kai kurių direktyvų³⁰ nuostatų perkėlimą. Projektu taip pat siūloma išspręsti kai kuriuos kitus su užsieniečių teisine padėtimi susijusius klausimus (pvz., sutrumpinti užsieniečių prašymų išduoti leidimus gyventi Lietuvos Respublikoje nagrinėjimo laiką; nustatyti mažiau atsisakymo išduoti leidimus gyventi pagrindų užsieniečiams, kurie yra lietuvių kilmės arba turi teisę atkurti Lietuvos Respublikos pilietybę pagal Lietuvos Respublikos pilietybės įstatymą), taip pat patikslinti ir papildyti įstatymo nuostatas, siekiant aiškesnio ir išsamesnio užsieniečių teisinės padėties Lietuvos Respublikoje teisinio reglamentavimo. Tikimasi, kad parengtą Užsieniečių teisinės padėties įstatymo projektą Lietuvos Respublikos Seimas svarstys 2011 metų pavasario sesijoje.

Integracija. Dėmesio 2010 metais susilaukė **užsieniečių integracijos klausimai**. Nors nuostatos, įpareigojančios Vyriausybę paskirti instituciją, atsakingą už užsieniečių integracijos klausimų koordinavimą, Užsieniečių teisinės padėties įstatyme galioja nuo 2004 metų, tokia institucija nėra paskirta. Šis klausimas diskutuotas Lietuvos Respublikos Vyriausybės lygmeniu. Ministro Pirmininko tarnybos organizuotame susijusių ministrų pasitarime buvo nutarta, kad už užsieniečių integracijos įgyvendinimą konkrečiose srityse turėtų būti pagal kompetenciją atsakingos atitinkamos valstybės institucijos ir įstaigos, o užsieniečių integracijos klausimus turėtų koordinuoti Vyriausybės sudaroma tarpžinybinė komisija. Atitinkamos nuostatos įtrauktos į parengtą Užsieniečių teisinės padėties įstatymo projektą.

Sienų apsauga. Nemažai dėmesio skirta **valstybės sienos apsaugos** klausimams, atsižvelgiant, visų pirma, į valstybinio Valstybės sienos apsaugos tarnybos veiklos audito, kuris buvo atliekamas 2009 metais, išvadas. Pradėtas rengti Lietuvos Respublikos Seimo nutarimu tvirtintinos Valstybės sienos apsaugos plėtotės 2011–2018 m. programos projektas, kuriuo bus nustatytos pagrindinės Europos Sąjungos išorės sienos kontrolės ir vidinių sienų apsaugos tobulinimo kryptys bei priemonės. Programa bus įgyvendinama kaip viena iš ilgalaikių valstybinių nacionalinių saugumą stiprinančių programų, leidžiančių užtikrinti Lietuvos Respublikos išorės

²⁹ 2008 m. balandžio 18 d. Tarybos reglamento (EB) Nr. 380/2008, iš dalies keičiančio reglamentą (EB) Nr. 1030/2002, nustatantį vienodą leidimų apsigyventi trečiųjų šalių piliečiams formą;

2008 m. liepos 9 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 767/2008 dėl Vizų informacinės sistemos (VIS) ir apsikeitimo duomenimis apie trumpalaikes vizas tarp valstybių narių (VIS reglamentas);

2009 m. gegužės 28 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 444/2009, iš dalies keičiančio Tarybos reglamentą (EB) Nr. 2252/2004 dėl valstybių narių išduodamų pasų ir kelionės dokumentų apsauginių savybių ir biometrikos standartų;

2009 m. liepos 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 810/2009, nustatančio Bendrijos vizų kodeksą (Vizų kodeksas);

2009 m. gegužės 25 d. Tarybos direktyvos 2009/50/EB dėl trečiųjų šalių piliečių atvykimo ir apsigyvenimo sąlygų siekiant dirbti aukštos kvalifikacijos darbu;

2009 m. birželio 18 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2009/52/EB, kuria numatomi sankcijų ir priemonių nelegaliai esančių trečiųjų šalių piliečių darbdaviams būtiniausi standartai.

³⁰ 2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2004/38/EB dėl Sąjungos piliečių ir jų šeimos narių teisės laisvai judėti ir gyventi valstybių narių teritorijoje, iš dalies keičianti Reglamentą (EEB) Nr. 1612/68 ir naikinanti Direktyvas 64/221/EEB, 68/360/EEB, 72/194/EEB, 73/148/EEB, 75/34/EEB, 75/35/EEB, 90/364/EEB, 90/365/EEB ir 93/96/EEB;

2003 m. lapkričio 25 d. Tarybos direktyvos 2003/109/EB dėl trečiųjų valstybių piliečių, kurie yra ilgalaikiai gyventojai, statuso).

Europos Sąjungos sienos kontrolę, kovoti su nusikalstamų veikų per valstybės sieną ir šalies viduje plitimu, stiprinti visuomenės, viešąjį saugumą.

Pilietybė. Lietuvos Respublikos Seimas 2010 m. gruodžio 2 d. priėmė naują Lietuvos Respublikos pilietybės įstatymą, kuris įsigalioja 2011 m. balandžio 1 d.

Bendradarbiavimas. 2010 m. spalio 20 d. pasirašytas Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Baltarusijos Respublikos Vyriausybės susitarimus dėl vietinio eismo per valstybės sieną remiantis 2006 m. gruodžio 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu (EB) Nr. 1931/2006, nustatančiu vietinio eismo per valstybių narių išorines sausumos sienas taisykles ir iš dalies keičiantį Šengeno konvencijos nuostatas.

3.4 Instituciniai pokyčiai

2010 metais buvo svarstomi ir pradėti įgyvendinti sprendimai dėl Vidaus reikalų ministerijos ir jai pavaldžių migracijos politiką įgyvendinančių įstaigų funkcijų perskirstymo, siekiant tobulinti migracijos procesų valdymą ir administravimą bei stiprinti migracijos politikos formavimą. Vidaus reikalų ministerijos pasiūlymus šiais klausimais svarstė Lietuvos Respublikos Vyriausybės sudaryta Valstybės valdymo tobulinimo komisija³¹, kuri pritarė vykdomų funkcijų migracijos srityje peržiūrai, kai kurių funkcijų decentralizavimui (perdavimui vykdyti teritoriniams migracijos padaliniais), buvo pažymėta, kad Vidaus reikalų ministerijos vaidmuo formuojant migracijos politiką turėtų būti stiprinamas³², tam skiriant daugiau pajėgumų.

Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2011 m. sausio 12 d. nutarimu³³ pakeisti Policijos departamento nuostatai, pagal kuriuos šiam departamentui nuo 2011 m. gegužės 2 d. pavedama organizuoti asmens tapatybę ir pilietybę patvirtinančių dokumentų išdavimą (nuo 2011 m. kovo 1 d. Policijos departamente įsteigtas Migracijos poskyris). Nuo minėtos datos Vilniaus Migracijos tarnyba įgaliota vykdyti funkcijas, susijusias su pasų išdavimu Lietuvos Respublikos piliečiams, kurie dokumentus pasui išduoti ar pakeisti pateikė Lietuvos Respublikos diplomatinėms atstovybėms ir konsulinėms įstaigoms užsienio valstybėse, ir šios įstaigos neturi galimybės pačios išduoti ar pakeiti pasus. Iki 2011 m. gegužės 2 d. minėtas funkcijas vykdo Migracijos departamentas. Atitinkamai vidaus reikalų ministras 2010 m. gruodžio 23 d. patvirtino naują Migracijos departamento administracijos struktūrą (nuo 2011 m. gegužės 2 d.), o 2011 m. sausio 31 d. įsakymu³⁴ pakeitė Migracijos departamento nuostatus.

Siūloma migracijos tarnyboms (apskričių lygmeniu) perduoti ir šiuo metu Migracijos departamento vykdomas funkcijas, susijusias su leidimų gyventi ir kitų dokumentų užsieniečiams išdavimu, o funkcijas, susijusias su užsieniečių išsiuntimu – Valstybės sienos apsaugos tarnybai. Funkcijas, susijusias su valstybės politikos įgyvendinimu prieglobsčio, vizų ir Lietuvos Respublikos pilietybės procedūrų srityse siūloma palikti vykdyti Migracijos departamentui.

³¹ Valstybės valdymo tobulinimo komisijos 2010-07-14 protokolas Nr. 63-17 (1 kl.);

³² Vidaus reikalų ministerijoje migracijos politikos formavimo, jos įgyvendinimo koordinavimo ministerijai pavaldžiose įstaigose ir kontrolės funkcijas pavesta vykdyti ministerijos Viešojo saugumo politikos departamente 2009 metais įsteigtam Migracijos reikalų skyriui, kuriame yra tik keturios pareigybės;

³³ Valstybės žinios, 2011, Nr. 8-342;

³⁴ Valstybės žinios, 2011, Nr. 16-749;

4. Teisėta imigracija ir integracija

4.1. Ekonominė migracija

2010 metais toliau šalyje **didėjo nedarbas**. Vidutinis metinis nedarbo lygis šalyje pasiekė 14,5 proc. (2009 - 9,4 proc.). 2011 m. sausio 1 d. šalyje buvo registruota 311,3 tūkst. bedarbių, kurie sudarė 14,4 proc. visų darbingo amžiaus šalies gyventojų. Antroje metų pusėje išryškėjo teigiamos darbo rinkos tendencijos: rugpjūčio mėn. pirmą kartą po beveik dvejų metų pertraukos buvo fiksuotas registruoto nedarbo mažėjimas, kuris tęsėsi iki gruodžio mėn.³⁵

Emigracija. Ekonominės aplinkybės sąlygojo didžiulę Lietuvos gyventojų emigraciją. Statistikos departamento duomenimis³⁶, 2010 m. Lietuvoje gyventojų sumažėjo 84,5 tūkst. (2,5 proc.) ir šių metų pradžioje gyveno 3 mln. 245 tūkst. žmonių. Pagrindinę sumažėjimo dalį – 92,7 procento – nulėmė emigracija. Per paskutiniuosius trejus metus Lietuvos gyventojų skaičius sumažėjo 121,9 tūkst. (3,6 proc.). Tikrąją situaciją tikimasi išsiaiškinti susumavus nuo 2011 m. kovo 1 d. rengiamo visuotinio Lietuvos gyventojų ir būstų surašymo rezultatus.

2010 m. 83,5 tūkst. Lietuvos gyventojų deklaravo savo išvykimą iš Lietuvos – tai 3,8 karto daugiau negu 2009 m., kuriais išvykimą iš Lietuvos deklaravo 22 tūkst. Lietuvos gyventojų. Tokiam emigracijos srautų augimui įtakos turėjo ir Lietuvos Respublikos sveikatos draudimo įstatymu nustatyta prievolė nuolatiniam šalies gyventojams mokėti privalomojo sveikatos draudimo įmokas, todėl savo nuolatinės gyvenamosios vietos keitimą iš Lietuvos į užsienio valstybę deklaravo ir tie, kurie gyveno užsienyje jau anksčiau.

Jungtinė Karalystė ir Airija – valstybės, į kurias emigruoja didžioji dalis Lietuvos gyventojų. 2009 m. daugiau negu trečdalis emigrantų išvyko į Jungtinę Karalystę, o pernai – kas antras. Į Airiją 2009 m. emigravo 14 procentų visų emigrantų, o 2010 m. – 16 procentų. Padidėjo emigravusiųjų į Norvegiją skaičius (nuo 0,8 tūkst. 2009 m. iki 4,9 tūkst. 2010 m.). Per paskutiniuosius dvejus metus kas antras emigrantas buvo 20–34 metų amžiaus.

Lietuvos gyventojams 2011 metais atsivers Vokietijos ir Austrijos darbo rinkos. Manoma, kad Vokietijai panaikinus apribojimus, vėl išaugs emigracijos iš Lietuvos srautai būtent į šią šalį, o Lietuvos darbdaviai baiminasi, kad išvyks kvalifikuoti specialistai.

Imigracija. Statistikos departamento duomenimis 2010 m. į Lietuvą imigravo 5,2 tūkst. žmonių (1,3 tūkst. mažiau negu 2009 m.). Dauguma – 4,2 tūkst., arba 79,7 procento, – atvykusiųjų buvo Lietuvos Respublikos piliečiai, o daugiausia asmenų į Lietuvą atvyko iš Jungtinės Karalystės (1,4 tūkst.), Rusijos Federacijos (0,4 tūkst.), JAV, Baltarusijos ir Vokietijos (po 0,3 tūkst.), Ispanijos ir Norvegijos (po 0,2 tūkst.).

Nepaisant didžiulės Lietuvos gyventojų emigracijos **darbuotojų iš trečiųjų šalių Lietuvoje mažėjo**. 2010 metais Lietuvos darbo birža³⁷ išdavė 1808 leidimus dirbti užsieniečiams, iš jų 1297

³⁵ Darbo biržos duomenys (2010 m. I-IV ketvirčio tendencijų apžvalga)
<http://www.ldb.lt/Informacija/DarboRinka/Puslapiai/Tendencija.aspx?AspXPage=g%5F7BA1CA54AA024430A86D581D71C8B9A9:%2540ID%3D21>

³⁶ <http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/lietuvoje-2010-m-gyventoju-sumazejo-845-tukst.d?id=42442235>;

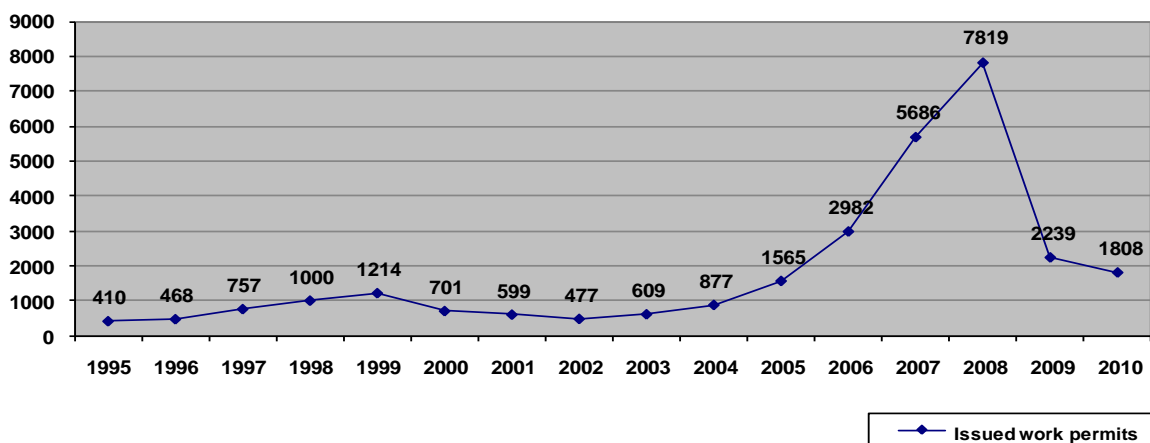
³⁷ Darbo biržos duomenys (2010 m. I-IV ketvirčio tendencijų apžvalga)
<http://www.ldb.lt/Informacija/DarboRinka/Puslapiai/Tendencija.aspx?AspXPage=g%5F7BA1CA54AA024430A86D581D71C8B9A9:%2540ID%3D21>;

leidimus dirbti užsieniečiams pagal darbo sutartį, 136 leidimus dirbti komandiruotiems užsieniečiams. Per šį laikotarpį buvo pratęsti 375 leidimai užsieniečiams dirbti Lietuvoje. Palyginti su 2009 metais išduotų leidimų dirbti skaičius sumažėjo 1,2 karto (2009 m. išduoti 2239 leidimai dirbti), o su 2008 metais – daugiau nei keturis kartus (2008 m. išduota 7819 leidimų dirbti).

2010 m. daugiausiai leidimų užsieniečiams buvo išduota dirbti paslaugų (82 proc.) ir pramonės sektoriuose (15 proc.). Dažniausiai leidimų dirbti išduota/pratęsta tarptautinio krovinių vežimo transporto priemonės vairuotojams – 63 proc., metalinių laivų korpusų surinkėjams – 8 proc., suvirintojams – 5 proc., restorano virėjams – 5 proc., bankinės sistemos konsultantams – 3 proc.

Užsieniečių, kuriems buvo išduoti pirmi leidimai laikinai gyventi kitos teisėtos veiklos, kuriai nereikia gauti leidimo dirbti, pagrindu³⁸ taip pat sumažėjo (2010 m. išduoti 373 leidimai laikinai gyventi, 2009 m. – 429).

Išduotų leidimų dirbti užsieniečiams skaičius³⁹

2010 metais ryškesnių teisinio reguliavimo pokyčių darbo imigracijos srityje nebuvo. Kaip ir ankstesniais metais į laisvas darbo vietas buvo įdarbinami kvalifikuoti užsieniečiai tik atlikus darbo padėties darbo rinkoje vertinimą. Socialinės apsaugos ir darbo ministras kiekvienam metų pusmečiui tvirtino profesijų, kurių darbuotojų trūksta Lietuvos Respublikoje, sąrašą pagal ekonominės veiklos sritis – 2010 metų I ir II pusmetį darbuotojų trūkumas išliko laivų statybos ir remonto sektoriuje, transporto sektoriuje ir paslaugų sektoriuje (nacionalinių virtuvių virėjų). Į profesijų, kurių darbuotojų trūksta Lietuvoje, sąrašą 2010 metų pirmam pusmečiui buvo įtrauktos 7 profesijos, o 2010 antrą pusmetį – 6 profesijos (2009 atitinkamai pirmą pusmetį buvo įtrauktos 10 profesijų, antrą – 8 profesijos (palyginimui – nuo 60 specialybių 2007 metais šis sąrašas 2010 metais sutrumpėjo iki 6 specialybių).

Teisėkūra. 2009 m. gegužės 25 d. Europos Tarybos direktyvos 2009/50/EB dėl trečiųjų šalių piliečių atvykimo ir apsigyvenimo sąlygų siekiant dirbti aukštos kvalifikacijos darbą nuostatas numatoma perkelti parengtu Užsieniečių teisinės padėties įstatymo projektu. Siekiant perkelti šios

³⁸ Pagal Migracijos departamento duomenis;

³⁹ Parengta pagal Lietuvos darbo biržos duomenis;

direktyvos nuostatas parengti ir atitinkamų socialinės apsaugos sričių įstatymų pakeitimo projektai⁴⁰. Rengiamas Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo projektas dėl trečiųjų šalių piliečių reglamentuojamų profesinių kvalifikacijų pripažinimo.

Minėtu įstatymo projektu taip pat siūloma:

- trumpinti užsieniečių prašymų išduoti leidimus gyventi Lietuvos Respublikoje nagrinėjimo terminus (nuo 6 iki 4 mėnesių);
- numatyti galimybę užsieniečiams, apskundusiems teismui valstybės institucijų sprendimus, kuriais atsisakoma pakeisti leidimą gyventi Lietuvos Respublikoje ar jis panaikinamas, arba sprendimus išsiųsti užsienietį iš Lietuvos Respublikos, išduoti leidimus laikinai gyventi, galiojančius skundo nagrinėjimo teisme laikotarpiu, ir leisti tęsti darbą ar kitą teisėtą veiklą Lietuvos Respublikoje, jeigu iki apskūsto sprendimo priėmimo dienos užsieniečiai teisėtai dirbo ar užsiėmė kita teisėta veikla Lietuvos Respublikoje;
- nustatyti galimybę nukentėjusiam nuo nelegalaus darbo asmeniui pasilikti Lietuvos Respublikoje tol, kol jis bendradarbiauja su ikiteisminio tyrimo įstaigomis ar teismu, kovojant su nelegaliu darbu;
- griežtinti užsieniečių įmonių kontrolę, įvedant realios veiklos, kuria prisidedama prie Lietuvos ūkio augimo, sąlygą. Pasakytina, kad nuomonės dėl užsieniečių, norinčių užsiimti verslu Lietuvoje, atvykimo sąlygų yra skirtingos⁴¹ – vieni mano, kad sąlygos verslininkams atvykti yra pernelyg griežtos ir taip užkertamas kelias investicijoms šalyje, kiti teigia, kad sąlygos ir tokių įmonių kontrolė turi būti dar labiau griežtinamos, kadangi įmonės dažnai nevykdo realios veiklos, o steigiamos tik užsieniečiui siekiant gauti leidimą gyventi Lietuvoje ir įgyti teisę vykti į kitas Šengeno šalis;
- plėsti galimybes atvykti ir gauti leidimą laikinai gyventi užsieniečiui studijų pagrindu. Siūloma nustatyti, kad leidimą laikinai gyventi Lietuvos Respublikoje gali gauti užsienietis, priimtas studijuoti į aukštąją mokyklą pagal studijų programas arba doktorantūroje (pagal šiuo metu galiojančias nuostatas leidimas laikinai gyventi gali būti išduodamas užsieniečiui, kuris priimtas studijuoti į aukštosios mokyklos dienines studijas), palengvinti studentų, kurie atvyksta studijuoti pagal Lietuvos Respublikos tarptautines sutartis arba pagal Europos Sąjungos akademinę mainų su trečiosiomis valstybėmis programas, šeimos susijungimo sąlygas.

Švietimo ir mokslo ministro 2010 m. lapkričio 25 d. įsakymu sudaryta tarpžinybinė **darbo grupė nagrinėjo galimybes palengvinti imigravimo procedūras užsieniečiams, atvykstantiems studijuoti**, vykdyti mokslinius tyrimus ar dėstyti Lietuvos aukštosiose mokyklose. Atsižvelgiant į šios darbo grupės siūlymus, pakeistos vizų išdavimo tvarką reglamentuojančių taisyklių⁴² nuostatos

⁴⁰ Lietuvos Respublikos paramos mirties atveju įstatymo, Lietuvos Respublikos išmokų vaikams įstatymo, Lietuvos Respublikos valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo pakeitimo projektai.

⁴¹ <http://verslozinios.lt/index.php?act=mprasa&sub=article&id=23519>;

⁴² Vidaus reikalų ministro ir užsienio reikalų ministro 2011 m. kovo 24 d. įsakymu Nr. 1V-233/V-66 patvirtintos naujos redakcijos Dokumentų vizai gauti pateikimo, vizos išdavimo, panaikinimo, konsultavimosi, bendradarbiavimo su išorės

– užsieniečiui studentui gali būti išduodama daugkartinė nacionalinė viza, galiojanti iki 12 mėnesių (šiuo metu ji išduodama ne ilgiau kaip 6 mėnesiams nuo prašymo išduoti leidimą laikinai gyventi Lietuvos Respublikoje pateikimo dienos); leidimas laikinai gyventi Lietuvos Respublikoje gali būti išduodamas po metų studijų, pasibaigus daugkartinės nacionalinės vizos galiojimui; nustatoma galimybė bevizio režimo atveju užsieniečiui studentui, taip pat užsieniečiui, atvykstančiam į Lietuvos Respubliką dirbti pedagoginio darbo, vykdyti mokslinių tyrimų ir (arba) eksperimentinės plėtros darbų mokslo ir studijų institucijose, bei kartu atvykstantiems šio užsieniečio šeimos nariams dokumentus daugkartinėi nacionalinei vizai gauti pateikti teisėtai būnant Lietuvos Respublikos teritorijoje.

Pasibaigus Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtintos Aukštojo mokslo tarptautiškumo skatinimo 2008–2010 metų programos⁴³ priemonių įgyvendinimo laikotarpiui, parengta **nauja – Aukštojo mokslo tarptautiškumo skatinimo 2011–2012 metų programa**. Šią programą ir jos įgyvendinimo priemones 2011 m. vasario 2 d. patvirtino švietimo ir mokslo ministras⁴⁴. Vertinant programos gaires, galima teigti, kad ji orientuota į užsieniečių pritraukimą studijuoti Lietuvoje (toliau mažinant kliūtis užsieniečiams studentams ir dėstytojams gaunant vizą, leidimą gyventi, dirbti Lietuvoje, legalizuojant išsilavinimo dokumentus, sukuriant informavimo apie Lietuvos aukštąjį mokslą sistemą ir kt.).

2010 m. spalio 1 d. **įsigaliojo Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Kanados Vyriausybės susitarimas dėl jaunimo mainų**⁴⁵ (pasirašytas 2009 m. lapkričio 19 d. Vilniuje), kuriuo valstybės supaprastino ir palengvino administracines procedūras, taikomas vienos valstybės jauniems piliečiams, kurie nori atvykti ir būti kitos valstybės teritorijoje, kad tęstų universitetines arba neuniversitetines studijas, įgytų darbo arba praktinės patirties, patobulintų savo kitos valstybės kalbos mokėjimą, geriau pažintų jos visuomenę ir kultūrą. Šis susitarimas numato supaprastintas leidimų dirbti išdavimo sąlygas – Kanados jauni piliečiai (18-35 metų), gavę daugkartinę nacionalinę vizą, gali gauti leidimą dirbti pagal iš anksto suderintą darbo sutartį arba atvykti į stažuotę ar darbo praktiką, arba atvykti pakeliauti ir tik retkarčiais dirbti; darbo rinkos poreikio vertinimas išduodant leidimą dirbti pagal šį susitarimą neatliekamas, valstybių susitarimu kasmet bus nustatoma jaunų asmenų, galinčių dalyvauti jaunimo mainų programoje, kvota. Atsižvelgiant į šio susitarimo nuostatas, atitinkamai pakeistos leidimo dirbti užsieniečiams išdavimo sąlygas ir tvarką reglamentuojančios taisyklės⁴⁶.

4.2. Šeimos susijungimas

Parengtu Užsieniečių teisinės padėties įstatymo projektu siūloma **palengvinti šeimos susijungimo sąlygas** ne mažesnių nei vidutinė įmonių savininkams, bendraturčiams arba vadovams, taip pat studentams, kurie atvyksta į Lietuvos Respubliką studijuoti pagal Lietuvos

paslaugų teikėjais, komercinio tarpininko akreditavimo ir kvietimo patvirtinimo tvarkos aprašas, Valstybės žinios, 2011, Nr. 38-1832;

⁴³ Valstybės žinios, 2008, Nr. 85-3384;

⁴⁴ Valstybės žinios, 2011, Nr. 16-785;

⁴⁵ Valstybės žinios, 2010, Nr. 92-4864;

⁴⁶ 2010 m. spalio 5 d. socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymu papildytas Leidimo dirbti užsieniečiams išdavimo sąlygų ir tvarkos aprašas, o 2010 m. spalio 7 d. socialinės apsaugos ir darbo ministro ir vidaus reikalų ministro įsakymu – Leidimo dirbti užsieniečiui, jam esant Lietuvos Respublikoje, išdavimo sąlygų ir tvarkos aprašas.

Respublikos tarptautines sutartis arba pagal Europos Sąjungos akademinų mainų su trečiosiomis valstybėmis programas. Siūloma sudaryti galimybę šių užsieniečių, turinčių leidimą laikinai gyventi Lietuvos Respublikoje, šeimos nariams atvykti kartu, netaikant bendro reikalavimo užsieniečiui būti pragyvenus Lietuvoje pastaruosius dvejus metus, turėti ne mažiau kaip vienus metus galiojantį leidimą laikinai gyventi Lietuvos Respublikoje ir turėti pagrįstas perspektyvas įgyti teisę nuolat gyventi Lietuvos Respublikoje.

2010 metais išduoti 639 pirmi leidimai laikinai gyventi šeimos susijungimo pagrindu (2009 metais išduoti 774 leidimai).

4.3. Integracija

Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ nuostatos dėl užsieniečių integracijos Lietuvos Respublikoje galioja nuo 2004 m. balandžio 30 d. Nustatyta, kad užsieniečiams, kurie turi leidimą gyventi Lietuvoje, turi būti sudarytos sąlygos politinei, socialinei, ekonominei ir kultūrinei integracijai įstatymų nustatyta tvarka, taip pat tai, kad užsieniečių integracijos įgyvendinimą koordinuoja Lietuvos Respublikos Vyriausybės įgaliota institucija Lietuvos Respublikos Vyriausybės nustatyta tvarka.

Tačiau iki šiol integracijos politikos tikslinė grupė išlieka Lietuvoje prieglobstį gavę užsieniečiai. Įstatyme atskirai įvardintos valstybės paramos užsieniečių, gavusių prieglobstį Lietuvos Respublikoje, integracijai sritys ir nustatyta ją koordinuojanti institucija – Socialinės apsaugos ir darbo ministerija. Tuo tarpu kitų užsieniečių, gyvenančių Lietuvoje, integracijos klausimais institucijos veikia kiekviena atskirai pagal joms priskirtą kompetenciją. Lietuva neturi bendros užsieniečių integracijai skirtos programos, nėra užsieniečių integracijos įgyvendinimą koordinuojančios institucijos.

Todėl svarbu, kad 2010 metais Lietuvos Respublikos Vyriausybės lygiu **pradėtos diskusijos dėl užsieniečių integracijos įgyvendinimą Lietuvos Respublikoje koordinuojančios institucijos** paskyrimo. Lietuvos Respublikos Vyriausybei 2010 m. rugsėjo 7 d. buvo pateikti du alternatyvūs Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo projektai, pasiūlyta įgalioti Vidaus reikalų ministeriją arba Socialinės apsaugos ir darbo ministeriją koordinuoti užsieniečių integracijos įgyvendinimą. Tačiau buvo nuspręsta, kad integracijai koordinuoti Lietuvos Respublikos Vyriausybė turėtų sudaryti tarpžinybinę komisiją. Tokios **nuostatos įtrauktos į parengtą Užsieniečių teisinės padėties įstatymo projektą**, kurį numatoma Lietuvos Respublikos Seimas svarstys 2011 metų pavasario sesijoje.

Be to, parengtu Užsieniečių teisinės padėties įstatymo projektu siūloma išplėsti užsieniečių, kuriems taikomos integracijos nuostatos, ratą Europos Sąjungos valstybių narių piliečiais ir jų šeimos nariais, kurie turi teisę gyventi Lietuvoje patvirtinantį dokumentą. Pagal šiuo metu galiojančio įstatymo nuostatas Lietuva sudaro sąlygas užsieniečių, kurie turi leidimą gyventi (t. y. tik trečiųjų šalių piliečių), integracijai į valstybės politinį, socialinį, ekonominį ir kultūrinį gyvenimą.

Vykdomos teisinės procedūros, reikalingos įsigalioti Europos Tarybos 1992 m. vasario 5 d. Strasbūre priimtai Konvencijai dėl užsieniečių dalyvavimo viešajame gyvenime vietos lygmeniu⁴⁷. Kad įsigaliotų, Konvencija turi būti ratifikuota.

⁴⁷ Konvencija Lietuvos Respublikos pasirašyta 2008 m. vasario 12 d.

Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija parengė Lietuvos Respublikos piniginės socialinės paramos nepasiturinčioms šeimoms ir vieniems gyvenantiems asmenims įstatymo pakeitimo įstatymo projektą⁴⁸, kuriuo **siūloma išplėsti piniginės socialinės paramos įstatymo taikymo ribas**, numatant, kad įstatymas taikomas užsieniečiams, kuriems suteikta papildoma apsauga arba laikina apsauga Lietuvos Respublikoje pasibaigus jų integracijos laikotarpiui.

Įgyvendinant Europos fondo trečiųjų šalių piliečių integracijai programas 2010 metais vykdyti 5 pilietinei visuomenei skirti projektai ir 9 tarpkultūriniam dialogui plėtoti skirti projektai.

Visuomenei pristatytas Europos migracijos tinklo Lietuvos nacionalinis informacijos centro 2010 metais **vykdytas gyventojų nuomonės apie imigrantus tyrimas**⁴⁹. Šio tyrimo rezultatai nebuvo netikėti – absoliučios daugumos respondentų (58 proc.) požiūris į imigrantus nepalankus. Nors Lietuvoje užsieniečiai sudaro tik apie 1 proc. gyventojų, net trečdalis apklaustųjų manė, kad užsieniečių Lietuvoje yra labai daug. Taip pat įdomu pastebėti, kad labiausiai imigrantų bijo tos gyventojų grupės, kurios su jais realiai nėra susidūrusios. Esant tokiai situacijai, ypatingas dėmesys turėtų būti skiriamas migrantų integracijai.

4.4. Pilietybė ir natūralizacija

2010 m. gruodžio 2 d. **Lietuvos Respublikos Seimas priėmė naują Lietuvos Respublikos pilietybės įstatymą**⁵⁰, kuris įsigalioja 2011 m. balandžio 1 d. Tai naujas savo forma ir turiniu įstatymas, kuriame įtvirtinti pagrindiniai Lietuvos Respublikos pilietybės principai, apibrėžtos teisinės sąvokos, aiškiau apibrėžiami Lietuvos Respublikos pilietybės įgijimo ir netekimo pagrindai, sąlygos bei tvarka, nurodomi konkretūs atvejai, kai Lietuvos Respublikos pilietis gali būti kartu ir kitos valstybės piliečiu, apibrėžiamas tokių piliečių statusas. Paminėtina nauja nuostata – į piliečių, kurie gali kartu būti ir kitos valstybės piliečiu, įtraukti asmenys, kurie, sudarydami santuoką su kitos valstybės piliečiu, dėl to savaime (*ipso facto*) įgijo tos valstybės pilietybę. Nustatyta, kad Lietuvos Respublikos pilietybę ir kitos valstybės pilietybę įgijęs gimdamas asmuo gali turėti abi pilietybes tik iki jam sukaks 21 metai (tokio ribojimo ankstesniame įstatyme nebuvo). Atskirai reglamentuojami įvaikintų vaikų Lietuvos Respublikos pilietybės įgijimo, taip pat jos išsaugojimo (kai pilietį įvaikina užsieniečiai) klausimai. Pasakytina, kad pilietybės įgijimo natūralizacijos tvarka sąlygos liko tokios pačios, tačiau viena nuostata dėl pilietybės nesuteikimo aplinkybių buvo sušvelninta – nustatoma, kad Lietuvos Respublikos pilietybė natūralizacijos tvarka neteikiama asmenims, kurie iki atvykimo gyventi į Lietuvos Respubliką kitoje valstybėje buvo bausti laisvės atėmimo bausme už tyčinį nusikaltimą, kuris pagal Lietuvos Respublikos įstatymus *laikomas labai sunkiu nusikaltimu*, arba Lietuvos Respublikoje buvo bausti už labai sunkų nusikaltimą, nesvarbu, ar išnyko teistumas už šiame punkte nurodytus nusikaltimus, ar neišnyko. Pagal galiojusią Lietuvos Respublikos pilietybės įstatymo redakciją⁵¹ Lietuvos Respublikos pilietybė buvo neteikiama asmenims, kurie iki atvykimo gyventi į Lietuvos Respubliką kitoje valstybėje buvo teisti laisvės atėmimo bausme už tyčinį nusikaltimą, už kurį baudžiamąją atsakomybę nustato ir Lietuvos Respublikos įstatymai, arba buvo

⁴⁸ Įstatymo projektas Nr. 11-326-01,

http://www.lrs.lt/pls/proj/dokpaieska.showdoc_l?p_id=72827&p_query=&p_tr2=&p_org=&p_fix=n&p_gov=n

⁴⁹ <http://www.iom.lt/documents/Lietuvos%20gyventoju%20poziuris.pdf>;

⁵⁰ Valstybės žinios, 2010, Nr. 144-7361;

⁵¹ Valstybės žinios, 2008, Nr. 83-3293;

Lietuvos Respublikoje *bausti už tyčinį nusikaltimą, už kurį numatoma laisvės atėmimo bausmė*. Kelti klausimai, ar tokia nuostata yra proporcinga priemonė apribojant asmens bei pilietybės teisę į pilietybę⁵², išspręsti naujuoju Lietuvos Respublikos pilietybės įstatymu.

Paminėtina tai, kad naujajame Lietuvos Respublikos pilietybės įstatyme nustatą, kad piliečio prašymas atsisakyti Lietuvos Respublikos pilietybės negali būti nagrinėjamas, jeigu asmuo liktų be pilietybės. Tokio ribojimo galiojančiame įstatyme nėra.

Pažymėtina, kad naujuoju Lietuvos Respublikos pilietybės įstatymu nustatytas gerokai aukštesnis sprendimų dėl Lietuvos Respublikos pilietybės priėmimo lygmuo – sprendimus dėl Lietuvos Respublikos pilietybės priims Respublikos Prezidentas arba vidaus reikalų ministras. Pagal ankstesnį įstatymą sprendimus, kurie nauju įstatymu pavesti priimti vidaus reikalų ministrui ir net dalį sprendimų, kurie nauju įstatymu pavesti priimti Respublikos Prezidentui, buvo įgaliotas priimti Migracijos departamentas.

2010 metais Lietuvos Respublikos pilietybę suteikta 162 užsieniečiams (iš jų 78 asmenims be pilietybės).

5. Neteisėta imigracija ir gražinimas

5.1. Neteisėta imigracija

Teisėkūra. Siekiant efektyviai kovoti su nelegaliu darbu bei perkelti į nacionalinę teisę 2009 m. birželio 18 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2009/52/EB, kuria numatomi sankcijų ir priemonių nelegaliai esančių trečiųjų šalių piliečių darbdaviams būtiniausi standartai, parengtas **Nelegalaus darbo draudimo įstatymo projektas**⁵³. Įstatyme bus apibrėžiami nelegalaus darbo požymiai, įvardijamos už nelegalaus darbo kontrolę atsakingos institucijos, numatytos darbdavio, įdarbinančio trečiųjų šalių piliečius, pareigos, nustatomos poveikio priemonės bei jų taikymo tvarka darbdaviams, leidusiems dirbti nelegalų darbą. Dalis direktyvos 2009/52/EB nuostatų perkeliama ir parengtu Užsieniečių teisinės padėties įstatymo projektu.

Įgyvendinant Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008-2012 metų programos⁵⁴ nuostatas skirtas stiprinti nelegalios migracijos prevenciją ir kontrolę, parengtas **Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso pakeitimo projektas**⁵⁵. Šiuo projektu siūloma nustatyti administracinę atsakomybę užsieniečiui už neteisėtą buvimą Lietuvos Respublikoje (be vizos ar pasibaigus jos galiojimui, viršijus buvimo laiką bevizio atvykimo atveju ir kt.), tikslinti nuostatas dėl atsakomybės asmenims už teisės pažeidimus, susijusius su sąlygų užsiimti neteisėta kita nei atliekama pagal darbo sutartį veikla sudarymą ir kt.

Taip pat šis projektas susijęs su 2002 m. lapkričio 28 d. Tarybos direktyvos 2002/90/EB, apibrėžiančios padėjimą neteisėtai atvykti, vykti tranzitu ir apsigyventi nuostatų dėl atitinkamų

⁵² http://www.alfa.lt/straipsnis/10395335/?Lietuvos.pilietybe.zekams.nesisviecia=2010-07-29_17-17;

⁵³ Įstatymo projektas Nr. 10-3402-02,

http://www.lrs.lt/pls/proj/dokpaieska.showdoc_l?p_id=63706&p_query=&p_tr2=&p_org=&p_fix=n&p_gov=n

⁵⁴ Lietuvos Respublikos Seimas 2008 m. gruodžio 9 d. nutarimu pritarė Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008-2012 metų programai (Valstybės žinios, 2008, Nr. 146-5870);

⁵⁵ Įstatymo projektas Nr. 10-5143-02,

http://www.lrs.lt/pls/proj/dokpaieska.showdoc_l?p_id=73150&p_query=&p_tr2=&p_org=&p_fix=n&p_gov=n

sankcijų nustatymo nacionalinėje teisėje įgyvendinimu. **Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso pakeitimo projektu** siūloma nustatyti administracinę atsakomybę asmenims už melagingų duomenų pateikimą kvietimams užsieniečiams atvykti į Lietuvos Respubliką patvirtinti arba padėjimą kitu neteisėtu būdu užsieniečiui gauti dokumentą, patvirtinantį teisę būti ar gyventi Lietuvos Respublikoje. Kriminalinės informacijos analizės centras⁵⁶, 2010 metais parengęs nelegalios migracijos ir neteisėto asmenų gabenimo situacijos analizę ir grėsmių vertinimą, savo ataskaitoje atkreipė dėmesį į tai, kad Lietuva dažnai pasirenkama kaip tariamas kelionės tikslas, ieškant būdų patekti į Šengeno erdvę, pasirenkant tokius neteisėto atvykimo būdus kaip vizų gavimą apgaulės būdu, klastotų dokumentų naudojimą ir kitus. Dažnai užsieniečiai, siekiantys patekti į Šengeno erdvę, pasitelkia atitinkamus asmenis, kurie melagingai įformina vizai gauti pateikiamus kvietimus atvykti į Lietuvos Respubliką (melagingai nurodydami užsieniečio atvykimo tikslą, ryšį su kvietėju ir pan.), steigia fiktyvias įmones, sudaro fiktyvias santuokas⁵⁷ (siekiant užsieniečiui ne vystyti verslą ar sudaryti santuoką, o tik įgyti leidimą gyventi). Neretai tokie užsieniečiai, gavę Šengeno vizą, į Lietuvą neatvyksta, o leidimas gyventi reikalingas tik vykti į kitas Šengeno valstybes. Šiuo metu administracinė atsakomybė asmenims, kurie kvietimus užsieniečiams atvykti į Lietuvos Respubliką tvirtinančiai institucijai pateikia melagingus duomenis arba padeda kitu neteisėtu būdu užsieniečiui gauti dokumentą, patvirtinantį teisę būti ar gyventi Lietuvos Respublikoje, nenumatyta.

Užtikrinant tinkamą 2006 m. gruodžio 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 1931/2006 įgyvendinimą, **Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso pakeitimo projektu** nustatoma administracinė atsakomybė užsieniečiams už vietinio eismo per sieną režimo pažeidimą.

Pagrindinės tendencijos. Nelegalios migracijos pokyčiai pastaraisiais metais nėra žymūs. Pastebimas neteisėto valstybės sienos kirtimo iš Rusijos Federacijos Kaliningrado srities atvejų padažnėjimas. Taip pat išskirtinas padidėjęs Gruzijos piliečių srautas. 2010 metais sulaukyti 1297 nelegalūs imigrantai (palyginimui: 2007 m. - 1311, 2008 m. - 1234, 2009 m. – 1214), iš jų 86,4 procentai – dėl nelegalaus buvimo Lietuvos Respublikos teritorijoje. Didžiąją dalį sudarė Rusijos (498), Baltarusijos (381), Ukrainos (119) ir Gruzijos (61) piliečiai. 981 užsieniečiai įpareigoti išvykti iš Lietuvos ir 821 įpareigojimą įvykdė ir išvyko. 2010 m. išsiųsta iš Lietuvos 137 užsieniečiai (2009 m. – 144).

Valstybės sienos apsaugos tarnybos Užsieniečių registracijos centre 2010 m. buvo apgyvendinti 443 užsieniečiai (2009 m. – 320 užsieniečių). Nelegaliai esančių užsieniečių buvimo

⁵⁶ Kriminalinės informacijos analizės centras – nuolatos veikianti keturių institucijų (Policijos ir Muitinės departamentų, Valstybės sienos apsaugos tarnybos ir 2010 metais prie centro veiklos prisijungusios Finansinių nusikaltimų tarnybos) darbo grupė, koordinuojama Lietuvos kriminalinės policijos biuro, skirta kompleksiskai stebėti nusikalstamumo situacijos pokyčius Lietuvoje, analizės duomenų pagrindu teikti rekomendacijas šalies teisėsaugos institucijoms dėl prioritetinių operatyvinės veiklos ir ikiteisminio tyrimo veiklos kryptių.

⁵⁷ Fiktyvių Lietuvos Respublikos piliečių santuokų su užsieniečiais, siekiančiais gauti leidimą gyventi ir įgyti galimybę naudotis laisvo judėjimo teise, atvejų daugėja. 2010 metais įtarus fiktyviomis santuokomis, vien Vilniaus teritorinės policijos įstaigos migracijos tarnybos pareigūnai patikrino daugiau kaip šimtą mišrių – Lietuvos Respublikos ir užsienio valstybių piliečių šeimų. Dešimt iš jų buvo pripažintos fiktyviomis (2009 metais septynios fiktyvios santuokos užfiksuotos Vilniaus migracijos tarnybos). Vilniaus migracijos tarnybai surinkus pakankamai santuokos fiktyvumą patvirtinančių duomenų dešimčiai užsienio valstybių piliečių priimti sprendimai panaikinti ar neišduoti leidimų gyventi Lietuvoje, penkios bylos perduotos prokuratūrai, kuri kreipėsi į teismą dėl santuokų pripažinimo fiktyviomis ir negaliojančiomis nuo jų sudarymo momento, dvi iš jų teismo sprendimu jau pripažintos negaliojančiomis. <http://www.policija.lt/index.php?id=11893>;

Užsieniečių registracijos centre trukmė auga (2007 m. jų buvimo vidurkis buvo 46 dienos, 2010 m. – 60 d.).

Kita. Paskelbta galutinė Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo nutartis byloje⁵⁸, kurioje įmonė, iš Kinijos legaliai atsivežusi 16 kvalifikuotų statybų darbininkų, pagal sutartis su darbdaviu turėjusių dirbti statybose, juos išnuomavo kitoms įmonėms dirbti paukštienos perdirbimo darbus (kinai gyveno ir dirbo žeminančiomis sąlygomis), ir skelbė, kad teikia kinų darbininkų nuomos paslaugas. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas atmetė darbdavio, įdarbinusio užsieniečius kitiems nei buvo išduoti leidimai dirbti darbams, apeliacinį skundą ir pripažino, kad įdarbinant Kinijos piliečius nebuvo laikomasi norminiuose teisės aktuose nustatytos užsieniečių įdarbinimo tvarkos, nes dirbo ne tą darbą, kuriam buvo išduoti leidimai dirbti. Vyriausiasis administracinis teismas pažymėjo, kad leidęs dirbti įmonėje, darbdavys pažeidė užsieniečių įdarbinimo tvarką, todėl jis nubaustas teisėtai ir pagrįstai.

5.2. Gražinimas

Teisėkūra. Parengtu Užsieniečių teisinės padėties įstatymo projektu perkeliama 2008 m. gruodžio 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2008/115/EB dėl bendrų nelegaliai esančių trečiųjų šalių piliečių gražinimo standartų ir tvarkos valstybėse narėse nuostatos.

Instituciniai pokyčiai. Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2010 m. lapkričio 17 d. nutarimu Lietuvos Respublikos Seimui pateikė Valstybės sienos ir jos apsaugos įstatymo pakeitimo įstatymo projektą⁵⁹, kuriuo, be kita ko, siekiama padidinti Valstybės sienos apsaugos tarnybos ir jai pavaldžių įstaigų įgaliojimus kovojant su nelegalios migracijos procesais. Siūloma nustatyti, kad ši tarnyba priima sprendimus dėl nurodymo išvykti užsieniečiui iš Lietuvos Respublikos, užsieniečio gražinimo į užsienio valstybę, dėl kitos valstybės, kuriai taikoma Direktyva 2001/40/EB, sprendimo išsiųsti užsieniečių vykdymo galimumo, taip pat užsieniečių išsiuntimo iš Lietuvos Respublikos ir sprendimus dėl užsieniečių gražinimo pagal tarptautines sutartis. Šiuo metu sprendimus dėl užsieniečių išsiuntimo ar gražinimo įgaliotas priimti Migracijos departamentas, nors tyrimą dėl užsieniečio išsiuntimo ar gražinimo atlieka ir po to priimtus sprendimus vykdo policija ir Valstybės sienos apsaugos tarnybos pareigūnai, neteisėtai atvykę ar neteisėtai esantys Lietuvoje užsieniečiai apgyvendinami Valstybės sienos apsaugos tarnybos Užsieniečių registracijos centre.

Readmisijos susitarimai. 2010 m. rugsėjo 29 d. pasirašytas Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Moldovos Respublikos Vyriausybės protokolas dėl Europos bendrijos ir Moldovos Respublikos susitarimo dėl neteisėtai gyvenančių asmenų readmisijos įgyvendinimo. Derinami šie susitarimai dėl readmisijos:

- Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Bosnijos ir Hercegovinos Ministrų Tarybos protokolo, įgyvendinančio Europos Sąjungos ir Bosnijos ir Hercegovinos susitarimą dėl be leidimų gyvenančių asmenų readmisijos, projektas;

⁵⁸<http://www.lvat.lt/naujienos/2010/vasaris/kinijos-pilie%C4%8Di%C5%B3-darbo-nuoma-pripa%C5%BEinta-nelegalia.aspx>;

⁵⁹ Valstybės sienos ir jos apsaugos įstatymo pakeitimo projektas Nr. XIP-2701, Lietuvos Respublikos Seime užregistruotas 2010-11-23, http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=386861&p_query=&p_tr2=;

- Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Makedonijos Respublikos Vyriausybės protokolas dėl Europos bendrijos ir Buvusiosios Jugoslavijos Respublikos Makedonijos susitarimo dėl neteisėtai gyvenančių asmenų readmisijos įgyvendinimo projektas;
- Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Rusijos Federacijos Vyriausybės protokolo dėl susitarimo tarp Europos bendrijos ir Rusijos Federacijos dėl readmisijos įgyvendinimo projektas;
- Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Kosovo Respublikos Vyriausybės susitarimo dėl neteisėtai gyvenančių asmenų readmisijos ir susitarimą įgyvendinančio protokolo projektai;
- Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Kazachstano Respublikos Vyriausybės susitarimo dėl asmenų readmisijos projektas.

Savanoriškas grįžimas. Tarptautinės migracijos organizacijos (TMO) Vilniaus biuras (Europos grąžinimo fondo lėšomis) teikia savanoriško grįžimo pagalbą trečiųjų šalių piliečiams. Per 2010 metus su TMO pagalba savanoriškai grįžo 55 asmenys.

Reintegracijos pagalbą iš Lietuvos savanoriškai grįžtantiems trečiųjų šalių piliečiams TMO Vilniaus biuras teikia nuo 2009 m. gruodžio mėnesio. 2009 m. gruodžio – 2010 m. birželio mėnesiais TMO Vilniaus biuro pagal Europos grąžinimo fondo 2008 m. programą parengė reintegracijos gerosios praktikos studiją su rekomendacijomis Lietuvai, nustatė reintegracijos pagalbos poreikį ir jos teikimo galimybes dviejose pasirinktose kilmės šalyse (Gruzijoje ir Moldovoje), sukūrė reintegracijos pagalbos teikimo savanoriškai iš Lietuvos į kilmės šalis grįžtantiems asmenims sistemą. Dviem užsieniečiams (vienam Moldovos ir vienam Azerbaidžano piliečiui) buvo suteikta reintegracijos pagalba. Reintegracijos pagalba 2010 metais teikiama pagal Europos grąžinimo fondo 2009 m. metinę programą. Pagal šį projektą reintegracijos pagalba suteikta keturiems Gruzijos piliečiams. Ateityje reintegracijos programą planuojama toliau vystyti: reintegracijos pagalbos apimtis plėsti (teikiant ją didesniai grįžtančiųjų skaičiui), o jos teikimo mechanizmą tobulinti.

Kita. Lietuvos Raudonojo Kryžiaus draugija vykdo projektą „Užsieniečių grąžinimo ir išsiuntimo monitoringas“, kurio tikslas – stebėti, ar tinkamai užsieniečiai išsiunčiami ar grąžinami iš Lietuvos į kilmės šalis.

5.3. Kova su prekyba žmonėmis

Įgyvendinama **Prekybos žmonėmis prevencijos bei kontrolės 2009-2012 metų programa**, kuri yra jau trečioji Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtinta programa. Pagal šią programą remiami konkurso būdu atrinkti įstaigų ir organizacijų projektai, skirti socialinei pagalbai nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis ir priverstinės prostitucijos ir jų grąžinimui į visuomenę ir darbo rinką (2010 metais finansavimas skirtas 6 projektams).

Lietuva prisideda prie tarptautinio ir regioninio bendradarbiavimo kovojant su prekyba žmonėmis, ypač dalyvaudama Baltijos jūros regiono valstybių tarybos darbo grupės prieš prekybą žmonėmis veikloje⁶⁰. Baltijos jūros regiono valstybių tarybai pirmininkaujant Lietuvai, 2010 m. gegužės mėn. Vilniuje įvyko **tarptautinė konferencija „Prekybos žmonėmis prevencija**

⁶⁰ Šiai grupei priklauso 11 valstybių: Danija, Estija, Islandija, Latvija, Lenkija, Lietuva, Norvegija, Rusija, Suomija, Švedija, Vokietija, dalyvauja Europos Komisijos atstovai;

ir kontrolė – regioniniai aspektai“, skirta suburti ekspertus ir pagerinti bei sustiprinti tarptautinį bendradarbiavimą kovos su prekyba žmonėmis srityje, akcentuojant darbo ir seksualinio išnaudojimo aspektus. Priimtos išvados dėl šioje srityje būtinų imtis veiksmų. Konferencijoje dalyvavo ne tik Baltijos jūros regiono valstybių tarybai priklausančių šalių ekspertai, bet ir kitų valstybių (Jungtinės Karalystės, Jungtinės Amerikos Valstijų, Italijos, Ispanijos, Ispanijos, Prancūzijos, Nyderlandų, Ukrainos ir Baltarusijos) deleguoti atstovai.

Parengtu Užsieniečių teisinės padėties įstatymo projektu siūloma numatyti, kad leidimas laikinai gyventi gali būti išduodamas ir nepilnamečiui užsieniečiui, jeigu jis yra ar buvo prekybos žmonėmis auka ir bendradarbiauja su ikiteisminio tyrimo įstaiga ar teismu kovojant su prekyba žmonėmis arba nusikaltimais, susijusiais su prekyba žmonėmis (pagal galiojančio įstatymo nuostatas toks leidimo laikinai gyventi Lietuvos Respublikoje išdavimo pagrindas nepilnamečiams užsieniečiams netaikomas).

Tarptautinės migracijos organizacijos Vilniaus biuras 2010 vykdė **prekybos žmonėmis prevencijos projektą Rusijos Federacijos Kaliningrado srityje** „Prekybos žmonėmis prevencija ir pagalbos teikimo nukentėjusiems gebėjimų stiprinimas Kaliningrado regione“ ir dalinosi Lietuvos Respublikos gerąja patirtimi su Kaliningrado srities institucijomis. Projektu siekta įtraukti Kaliningrado regioną į Baltijos valstybių bendradarbiavimą kovos su prekyba žmonėmis srityje.

Siekiant plėsti kovos su tarptautiniu organizuotu nusikalstamumu, susijusiu su prekyba žmonėmis, galimybes, **Lietuvos policija įgyvendino projektą**, koordinuojamą Lietuvos kriminalinės policijos biuro Nusikaltimų tyrimo 1-osios valdybos Prekybos žmonėmis tyrimo skyriaus, finansuojamą iš Norvegijos finansinio mechanizmo ir Lietuvos Respublikos biudžeto lėšomis „Nacionalinės integruotos informacinės sistemos (NIIS), skirtos kovai su tarptautiniu organizuotu nusikalstamumu, susijusiu su prekyba žmonėmis, sukūrimas“, kuriuo sudaromos sąlygos jungimuisi su nacionaliniais Interpolo ir Europolo padaliniais bei kitomis ES valstybėmis narėmis.

2010 metais užregistruota 15 su prekyba žmonėmis susijusių nusikalstamų veikų (2009 m. – 23). Mažėjimas sietinas su pagrindinių nusikalstamų grupuočių, kurios vertėsi prekyba žmonėmis, išskaidymu ir tuo, kad jų nariai atlieka laisvės atėmimo bausmes. Teismui perduotos baudžiamosios bylos dėl 13 nusikalstamų veikų. 2010 metais Lietuvoje iš viso buvo atliekami 34 ikiteisminiai tyrimai dėl nusikalstamų veikų, susijusių su prekyba žmonėmis. Šiose bylose įtarimai buvo pareikšti ne tik Lietuvos piliečiams ar gyventojams, bet ir užsieniečiams. 2010 metais teismai išnagrinėjo 5 baudžiamąsias bylas, kuriose 16 asmenų buvo kaltinami dėl nusikalstamų veikų, susijusių su prekyba žmonėmis. Nuteista 11 (69 %) asmenų⁶¹.

2010 metais Vilniaus apygardos teismas paskelbė nuosprendį baudžiamojoje byloje dėl prekybos žmonėmis, kurioje skirtos griežčiausios iki šiol buvusios bausmės (pripažinti kaltais asmenys nuteisti nuo 7 iki 11 metų laisvės atėmimo bausmėmis)⁶². Šią bylą tyrė Lietuvos policija bendradarbiaudama su Jungtinės Karalystės sunkių organizuotų nusikaltimų tyrimų tarnyba.

⁶¹ Duomenys iš Lietuvos Respublikos prokuratūros veiklos 2010 metais ataskaitos, <http://www.prokuraturos.lt/Veikla/Ataskaitos/tabid/413/Default.aspx>;

⁶²<http://www.policija.lt/index.php?id=8548>;

6. Sienų kontrolė

6.1. Išorės sienų kontrolė ir apsauga

Teisėkūra. 2010 metais buvo įgyvendinamos 2009 metais atlikto valstybinio Valstybės sienos apsaugos tarnybos veiklos audito rekomendacijos⁶³. Pagal valstybinio audito išvadas valstybės sienos apsaugos sistemos pajėgumo planavimo ilgalaikių kryptų nustatymo, efektyvesnio išteklių prie vidaus ir išorės sienų paskirstymo, Lietuvos Respublikos valstybės sienos apsaugos funkcijos prioriteto išorės sienos kontrolei nustatymo buvo skiriama nepakankamai dėmesio. Rengiamas Valstybės sienos apsaugos plėtotės 2011–2018 m. programos projektas, kuriuo bus nustatytos pagrindinės sienų kontrolės tobulinimo kryptys bei priemonės. Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2010 m. spalio 13 d. nutarimu pritarė Valstybės sienos apsaugos tarnybos Šiaulių rinktinės, esančios prie vidaus sienos, reorganizavimui, perskirstant išteklius taip, kad būtų stiprinama Europos Sąjungos išorinės sienos apsauga.

Siekiant užtikrinti nacionalinio teisinio reguliavimo atitiktį Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 562/2009, nustatančio taisyklių, reglamentuojančių asmenų judėjimą per sienas, Bendrijos kodeksą (Šengeno sienų kodeksą), nuostatomis, 2010 m. lapkričio 9 d. priimtu įstatymu⁶⁴ **pakeistos Valstybės sienos ir jos apsaugos įstatymo nuostatos**, draudžiančios asmenims būti teritorijoje, kur galioja pasienio teisinis režimas, be asmens tapatybę patvirtinančių dokumentų, nustatant, kad toks draudimas netaikomas teritorijoje, esančioje prie vidaus sienos, išskyrus atvejus, kai vidaus sienos kontrolė laikinai atnaujinama. Lietuvos Respublikos Vyriausybė nutarimu⁶⁵ atitinkami patikslino ir Pasienio teisinio režimo taisykles – reikalavimas asmenims turėti asmens dokumentus vidaus vandenyse, esančiuose prie Europos Sąjungos vidaus sienų (5 km pasienio ruože esančiose upėse, ežeruose ir kt.), netaikomas, išskyrus atvejus, kai vidaus sienos kontrolė laikinai atnaujinama.

Siekiant stiprinti nelegalios migracijos prevenciją ir kontrolę, toliau sprendžiami įgaliojimų ir atsakomybės tarp nelegalios migracijos prevencijos ir kontrolės funkcijas vykdančių institucijų padalijimo klausimai. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. lapkričio 17 d. nutarimu Lietuvos Respublikos Seimui pateiktas Lietuvos Respublikos valstybės sienos ir jos apsaugos įstatymo pakeitimo įstatymo projektas⁶⁶, kuriuo siekiama aiškiau reglamentuoti Valstybės sienos apsaugos tarnybos funkcijas, padidinti šios tarnybos ir jai pavaldžių padalinių įgaliojimus kovojant su organizuoju nusiikalstamumu, kontrabanda ir nelegalios migracijos procesais.

Parengtu Užsieniečių teisinės padėties įstatymo projektu siūloma nustatyti teisinius pagrindus rinkti biometrinius duomenis iš asmenų, pateikiančių prašymus nacionalinei ar Šengeno vizai gauti.

⁶³ <http://www.civis.lt/valstybes-kontrolė-%E2%80%9Evalstybes-sienos-apsaugos-sistema-nebuvo-tinkamai-pertvarkyta%E2%80%9C-11509.html>;

⁶⁴ Valstybės žinios, 2010, Nr. 137-7001;

⁶⁵ Valstybės žinios, 2011, Nr. 28-1320;

⁶⁶ Valstybės sienos ir jos apsaugos įstatymo pakeitimo projektas Nr. XIP-2701, Lietuvos Respublikos Seime užregistruotas 2010-11-23, http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=386861&p_query=&p_tr2=;

Institucinis bendradarbiavimas. Siekdamas efektyvesnio bendradarbiavimo Valstybės sienos apsaugos tarnyba ir Policijos departamentas 2010 m. sausio 15 d. **pasirašė susitarimą dėl veiklos užsieniečių kontrolės srityje vykdymo**, kuriuo apibrėžiamos šių įstaigų ir jų teritorinių / struktūrinių padalinių funkcijos užsieniečių kontrolės srityje bei bendradarbiavimo formos.

Valstybės sienos apsaugos tarnyba ir Užsienio reikalų ministerija 2011 m. vasario 3 d. **pasirašė susitarimą dėl bendradarbiavimo** keitimosi informacija apie sulaikytus Lietuvoje užsieniečius, taip pat apie užsieniečius, kurie kreipiasi į Lietuvos Respublikos diplomatinės atstovybes ir konsulines įstaigas užsienyje dėl vizos, informacijos, susijusios su nelegalios migracijos rizika, ir kitose srityse.

Tarptautinis bendradarbiavimas. 2010 metais Lietuva pasirašė atstovavimo susitarimus dėl vizų išdavimo su Latvija, Norvegija, Danija, Graikija, Vokietija, papildė susitarimą su Vengrija. Baigiamas derinti susitarimas dėl atstovavimo išduodant vizas su Slovakija.

Kita. 2010 m. spalio 20 d. pasirašius Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Baltarusijos Respublikos Vyriausybės susitarimą dėl vietinio eismo per valstybės sieną⁶⁷, derinamas vidaus reikalų ministro ir užsienio reikalų ministro įsakymo, kuriuo bus nustatyta vietinio eismo per sieną leidimo išdavimo tvarka, projektas. Išorės sienų fondo lėšomis įgyvendinamas Užsieniečių registro Vietinio eismo per sieną modulio kūrimo ir diegimo, Valstybės sienos apsaugos tarnybos informacinės sistemos modernizavimo ir infrastruktūros diegimo projektas. Projektas skirtas sukurti Užsieniečių registro vietinio eismo per sieną leidimų modulį, kuriame bus kaupiama informacija apie pateiktus prašymus išduoti vietinio eismo per sieną leidimus, šių prašymų nagrinėjimo eigą, priimtus sprendimus ir išrašytus vietinio eismo per sieną leidimus. Šiuo moduliu naudosis Lietuvos Respublikos konsulinės įstaigos Rusijos Federacijoje (Kaliningrade ir Sovetske), taip pat Baltarusijos Respublikoje (Minske ir Gardine), Valstybės sienos apsaugos tarnyba ir Migracijos departamentas.

2010 m. gruodžio 10 d. **baigtas Nacionalinės Vizų informacinės sistemos vystymo projektas**, siekiant prisijungti prie Centrinės Vizų informacinės sistemos, atlikti testai dėl Lietuvos N.VIS atitikimo naujausiai C.VIS ICD versijai. Sėkmingai atliktas Nacionalinės antros kartos Šengeno informacinės sistemos (N.SISII) ir nacionalinių sistemų bei registrų modernizavimas pagal naujausius C.SISII reikalavimus (ICD 2.5.3 versija). Įgyvendinant išorės sienai keliamus apsaugos ir kontrolės reikalavimus 2010 metais buvo diegiamos modernios sienos stebėjimo sistemos, įsigyta naujos įrangos, modernizuota pasienio kontrolės punktuose naudojama informacinė sistema (detalesnę informaciją žr. priede).

2010 metais išduota 277311 vizų, iš jų 2520 nacionalinės (2009 m. atitinkamai 241481 vizų, iš kurių 3327 nacionalinės).

6.2. Bendradarbiavimas dėl sienų kontrolės

2010 m. liepos 7 d. įsigaliojo Lietuvos Respublikos ir Baltarusijos Respublikos sutartis dėl Lietuvos ir Baltarusijos valstybės sienos teisinio režimo (pasirašyta 2009 m. rugsėjo 16 d. Vilniuje).

⁶⁷ Susitarimas įsigalios, kai bus baigtos nacionalinės procedūros, parengtas įstatymo dėl minėto susitarimo ratifikavimo projektas Nr. 11-281-01;

Vadovaudamiesi minėtu susitarimu vyriausieji sienos įgaliotiniai analizuoja padėtį prie valstybės sienos, derina bei koordinuoja veiklą, susijusią su sienos apsauga, organizuotu nusikalstamumu, keičiasi aktualia informacija, taip pat ir apie nelegalios migracijos tendencijas.

Parengtas Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Rusijos Federacijos Vyriausybės susitarimo dėl valstybės sienos įgaliotinių veiklos projektas.

Stiprinant bendradarbiavimą tarp kaimyninių Šengeno erdvės valstybių sienos apsaugos tarnybų ir siekiant užkardyti nelegalios migracijos procesus per vidaus sienas, derinami susitarimų dėl bendro patruliavimo su Latvija ir Lenkija projektai.

Valstybės sienos apsaugos tarnyba dalyvauja įgyvendinant Latvijos valstybinės sienos apsaugos koordinuojamus projektus dėl imigracijos ryšių karininkų veiklos Baltarusijoje, Gruzijoje ir Rusijoje.

2010 m. gegužės 6-7 d. Lietuvoje vyko trijų Baltijos šalių (Estijos, Latvijos ir Lietuvos) vidaus reikalų ministrų susitikimas, skirtas aptarti su pasienio kontrole susijusius klausimus, tarpvalstybinio institucijų bendradarbiavimo reaguojant į ekstremalias situacijas bei kovos su kontrabanda, kelionės dokumentų patikros ir kitus klausimus.

2010 m. spalio 5 d. pasirašytas Policijos departamento ir Lenkijos policijos vyriausiojo komendanto susitarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Lenkijos Respublikos Vyriausybės 2006 m. kovo 14 d. susitarimo „Dėl bendradarbiavimo kovojant su organizuotu nusikalstamumu bei kitais nusikaltimais ir dėl bendrų veiksmų pasienio teritorijoje“ nuostatų įgyvendinimo“, kuriuo plėtojamas bendradarbiavimas keičiantis informacija ir patirtimi, vykdydamos operatyvinę veiklą ir prevencines priemones.

7. Prieglobstis

2010 metais teisinis reguliavimas prieglobsčio suteikimo srityje nesikeitė.

2010 metais išaugo prieglobsčio prašytojų Lietuvoje skaičius⁶⁸, gauta 373 prašymų (2009 m. buvo 211 prašymų, o 2008 m. – 210), iš jų 249 gruzinių prašymai (2009 m. buvo gauti 76 Gruzijos piliečių prašymai dėl prieglobsčio, 2008 metais – 7).

2010 metais net 280 prieglobsčio prašytojų, iš jų 191 Gruzijos pilietis, kurie buvo apgyvendinti Užsieniečių registracijos centre, pasinaudodami teise 24 val. išeiti iš centro, į jį nebegrižo⁶⁹. Kai kurie iš jų buvo grąžinti į Lietuvą.

8. Nelydimi nepilnamečiai

Užsieniečių nelydimų nepilnamečių Lietuvoje skaičius nėra didelis, 2010 metais fiksuoti 9 nelydimų nepilnamečių atvykimo atvejai.

Lietuvos Caritas iniciatyva 2010 m. kovo 26 d. surengta diskusija nelydimų nepilnamečių Šengeno erdvėje ir prekybos žmonėmis tema, kurioje dalyvavo Lietuvos Respublikos Vyriausybės,

⁶⁸ Migracijos departamento duomenys;

⁶⁹http://www.pasienis.lt/lit/Padaugejus_gruzinu_prieglobscio_Lietuvoj/3978;

Valstybės sienos apsaugos tarnybos ir kitų teisėsaugos institucijų bei nevyriausybinių organizacijų ekspertai. Ekspertai sutarė, kad būtina stiprinti Valstybės sienos apsaugos tarnybos, policijos, Vaiko teisių apsaugos tarnybos bei nevyriausybinių sektoriaus tarpusavio bendradarbiavimą ir veiksmų koordinavimą. Susitikimo metu buvo pristatytas Europos migracijos tinklo tyrimas apie nelydimų nepilnamečių situaciją Lietuvoje ir kitose Europos Sąjungos valstybėse narėse.

Valstybės sienos apsaugos tarnyba 2010 m. rugpjūčio 3 d. sudarė teisinių paslaugų teikimo sutartį, pagal kurią advokatai konsultuos sulaikytus nelydimus nepilnamečius užsieniečius, taip pat teiks valstybės garantuojamą teisinę pagalbą užsieniečiams teismuose, sprendžiant klausimą dėl jų sulaikymo arba dėl alternatyvios sulaikymui priemonės jiems skyrimo. Paslaugų teikimo sutartis finansuojama Europos grąžinimo fondo daugiametės programos lėšomis.

9. Visuotinis požiūris į migraciją

2010 m. spalio 13-14 d. vykusio Ukrainos prezidento vizito Lietuvoje metu Lietuvos Respublikos ir Ukrainos prezidentai pasirašė Lietuvos – Ukrainos strateginės partnerystės vystymo gaires 2011-2012 metais. Numatytas ir bendradarbiavimo migracijos valdymo, nelegalios imigracijos ir prieglobsčio klausimais tarp šalių vystymas.

Vidaus reikalų ministras 2010 m. lapkričio mėn. su darbiniu vizitu lankėsi Gruzijoje. Susitikimo su Gruzijos vidaus reikalų ministru metu aptarti šalių vidaus reikalų ministerijų dvišalio bendradarbiavimo prioritetai, tolesnio bendradarbiavimo plėtros ir perspektyvų klausimai, ekspertinės paramos teikimo Gruzijos institucijoms galimybių siekiant prisidėti prie Rytų partnerystės iniciatyvos įgyvendinimo ir dialogo tarp Europos Sąjungos ir Gruzijos stiprinimo. Įgyvendinant Rytų partnerystės programą 2010 m. gruodžio mėn. priimtos Gruzijos vidaus reikalų ministro ir Estijos vidaus reikalų ministro vadovaujamos delegacijos Vilniuje. Susitikime buvo aptariami Rytų partnerystės iniciatyvos įgyvendinimo klausimai, Gruzijos kolegoms pristatyta Kaliningrado specialiojo tranzito schema, mobili operatyvinė centrinė vadavietė, skirta sudėtingoms situacijoms, susijusioms su išorės sienų apsauga, valdyti, aptarti kiti aktualūs šalių bendradarbiavimo klausimai Rytų partnerystės kontekste.

Europos kaimynystės ir partnerystės priemonės Latvijos, Lietuvos ir Baltarusijos bendradarbiavimo per sieną ir Europos kaimynystės ir partnerystės priemonės Lietuvos, Lenkijos ir Rusijos Federacijos bendradarbiavimo per sieną programų lėšomis bus finansuojami projektai, susiję su pasienio punktų infrastruktūros sutvarkymu, modernizavimu ir plėtra, taip pat projektai, kurie įgyvendinami pasienio regionuose, siekiant spartesnio socialinio ir ekonominio pasienio regionų vystymosi. Projektų įgyvendinimas prasidės nuo 2011 metų.

2010 metais Lietuva, vykdydama vystomojo bendradarbiavimo projektus, dvišaliu pagrindu teikia pagalbą Baltarusijos Respublikai, Ukrainai, Moldovos Respublikai, Gruzijai, Azerbaidžano Respublikai, Afganistano Islamo Respublikai (Goro provincijai) demokratijos stiprinimo, žmogaus teisių, gero valdymo ir įstatymo viršenybės, ekonominės plėtros, eurointegracijos procesų, administracinių gebėjimų stiprinimo srityse, taip pat atsižvelgdama į šalių partnerių kitus poreikius ir savo galimybes.

10. Europos Sąjungos teisės aktų įgyvendinimas

<i>Direktyva</i>	<i>Statusas</i>
2008 m. gruodžio 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/115/EB dėl bendrų nelegaliai esančių trečiųjų šalių piliečių grąžinimo standartų ir tvarkos valstybėse narėse.	Neperkelta. Numatoma perkelti parengtu Užsieniečių teisinės padėties įstatymo projektu.
2009 m. gegužės 25 d. Tarybos direktyva 2009/50/EB dėl trečiųjų šalių piliečių atvykimo ir apsigyvenimo sąlygų siekiant dirbti aukštos kvalifikacijos darbą	Neperkelta. Numatoma perkelti parengtu Užsieniečių teisinės padėties įstatymo projektu.
2009 m. birželio 18 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2009/52/EB, kuria numatomi sankcijų ir priemonių nelegaliai esančių trečiųjų šalių piliečių darbdaviams būtiniausi standartai	Neperkelta. Numatoma perkelti parengtu Užsieniečių teisinės padėties įstatymo projektu ir Nelegalaus darbo draudimo įstatymo projektu.
2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2004/38/EB dėl Sąjungos piliečių ir jų šeimos narių teisės laisvai judėti ir gyventi valstybių narių teritorijoje, iš dalies keičianti Reglamentą (EEB) Nr. 1612/68 ir naikinanti Direktyvas 64/221/EEB, 68/360/EEB, 72/194/EEB, 73/148/EEB, 75/34/EEB, 75/35/EEB, 90/364/EEB, 90/365/EEB ir 93/96/EEB	Perkelta. Parengtu Užsieniečių teisinės padėties įstatymo projektu bus patikslintos kai kurios nuostatos.
2003 m. lapkričio 25 d. Tarybos direktyva 2003/109/EB dėl trečiųjų valstybių piliečių, kurie yra ilgalaikiai gyventojai, statuso	Perkelta. Parengtu Užsieniečių teisinės padėties įstatymo projektu bus patikslintos kai kurios nuostatos.
2002 m. lapkričio 28 d. Tarybos direktyva 2002/90/EB, apibrėžiančios padėjimą neteisėtai atvykti, vykti tranzitu ir apsigyventi	Perkelta. Tačiau pasiūlyta nustatyti papildomas priemones (parengtas Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso pakeitimo projektas, kuriuo nustatoma administracinė atsakomybė asmenims už melagingų duomenų pateikimą kvietimams užsieniečiams atvykti į Lietuvos Respubliką patvirtinti arba padėjimą kitu neteisėtu būdu užsieniečiui gauti dokumentą, patvirtinantį teisę būti ar gyventi Lietuvos Respublikoje).

<i>Reglamentas</i>	<i>Statusas</i>
2008 m. balandžio 18 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 380/2008, iš dalies keičiantis Reglamentą (EB) Nr. 1030/2002, nustatantį vienodą leidimų apsigyventi trečiųjų šalių piliečiams formą	Nuostatos bus įgyvendinamos priėmus parengtą Užsieniečių teisinės padėties įstatymo projektą
2008 m. liepos 9 d. Europos Parlamento ir Tarybos	Nuostatos bus įgyvendinamos priėmus

reglamentas (EB) Nr. 767/2008 dėl Vizų informacinės sistemos (VIS) ir apsisiekimo duomenimis apie trumpalaikes vizas tarp valstybių narių (VIS reglamentas)	parengtą Užsieniečių teisinės padėties įstatymo projektą
2009 m. liepos 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr.810/2009, nustatantis Bendrijos vizų kodeksą (Vizų kodeksas) ⁷⁰	Nuostatos bus įgyvendinamos priėmus parengtą Užsieniečių teisinės padėties įstatymo projektą
2009 m. gegužės 28 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 444/2009, iš dalies keičiantis Tarybos reglamentą (EB) Nr. 2252/2004 dėl valstybių narių išduodamų pasų ir kelionės dokumentų apsauginių savybių ir biometrikos standartų	Nuostatos bus įgyvendinamos priėmus parengtą Užsieniečių teisinės padėties įstatymo projektą
2010 m. kovo 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 265/2010, iš dalies keičiantis Konvenciją dėl Šengeno susitarimo įgyvendinimo ir Reglamentą (EB) Nr. 562/2006, kiek tai susiję su ilgalaikes vizas turinčių asmenų judėjimu	Nuostatos bus įgyvendinamos priėmus parengtą Užsieniečių teisinės padėties įstatymo projektą
2006 m. gruodžio 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1931/2006, nustatantis vietinio eismo per valstybių narių išorines sausumos sienas taisykles ir iš dalies keičiantis Šengeno konvencijos nuostatas	2010 m. spalio 20 d. pasirašytas Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Baltarusijos Respublikos Vyriausybės susitarimus dėl vietinio eismo per valstybės sieną (neįsigaliojęs)
2006 m. kovo 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 562/2006, nustatantis taisyklių, reglamentuojančių asmenų judėjimą per sienas, Bendrijos kodeksą (Šengeno sienų kodeksas)	2010 m. lapkričio 9 d. priimtu įstatymu ⁷¹ pakeistos Valstybės sienos ir jos apsaugos įstatymo nuostatos, draudžiančios asmenims būti teritorijoje, kur galioja pasienio teisinis režimas, be asmens tapatybę patvirtinančių dokumentų, nustatant, kad toks draudimas netaikomas teritorijoje, esančioje prie vidaus sienos, išskyrus atvejus, kai vidaus sienos kontrolė laikinai atnaujinama.
2010 m. gegužės 19 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 439/2010 dėl Europos prieglobsčio paramos biuro įsteigimo	Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. spalio 20 d. nutarimu ⁷² suteikti įgaliojimai vidaus reikalų ministrui dėl nacionalinių prieglobsčio srities ekspertų rezervo sudarymo, nacionalinio kontaktinio asmens, atsakingo už ryšius su Europos prieglobsčio paramos biuru visais prieglobsčio paramos grupių klausimais, Europos prieglobsčio paramos biuro administracinės valdybos nario ir jo pakaitinio nario paskyrimo.

⁷⁰ Įgyvendinat šį reglamentą priimta nauja Dokumentų vizai gauti pateikimo, vizos išdavimo, panaikinimo, konsultavimosi, bendradarbiavimo su išorės paslaugų teikėjais, komercinio tarpininko akreditavimo ir kvietimo patvirtinimo tvarkos aprašo redakcija, Valstybės žinios, 2011, Nr. 38-1832.

⁷¹ Valstybės žinios, 2010, Nr. 137-7001;

⁷² Valstybės žinios, 2010, Nr. 125-6432;

Šaltiniai

Lietuvos Respublikos Konstitucija, Valstybės žinios, 1992, Nr. 33-1014;

Lietuvos Respublikos pilietybės įstatymas, Valstybės žinios, 2002, Nr. 95-4087; 2008, Nr. 83-3293;

Lietuvos Respublikos pilietybės įstatymas, Valstybės žinios, 2010, Nr. 144-7361;

Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl užsieniečių teisinės padėties“, Valstybės žinios, 2004, Nr. 73-2539;

Valstybės sienos ir jos apsaugos įstatymas, Valstybės žinios, 2000, Nr. 42-1192;

Lietuvos Respublikos konsulinis statusas, Valstybės žinios, 1995, Nr. 43-1047; 2006, Nr. 68-2492;

Lietuvos Respublikos gyventojų registro įstatymas, Valstybės žinios, 1992, Nr. 5-78; 1999, Nr. 28-793;

Lietuvos Respublikos paso įstatymas, Valstybės žinios, 2001, Nr. 99-3524;

Lietuvos Respublikos asmens tapatybės kortelės įstatymas, Valstybės žinios, 2001, Nr. 97-3417;

Lietuvos Respublikos Seimo 1998 m. gruodžio 9 d. nutarimas Nr. XI-52 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos“, Valstybės žinios, 2008, Nr. 146-5870;

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. lapkričio 13 d. nutarimas „Dėl teisės aktų, reguliuojančių Lietuvos Respublikos pilietybės santykius, nuostatų atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, Valstybės žinios, 2006, Nr. 123-4650;

Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Kanados Vyriausybės susitarimas dėl jaunimo mainų, Valstybės žinios, 2010, Nr. 92-4864;

Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. kovo 24 d. nutarimas Nr. 330 „Dėl ministrams pavedamų valdymo sričių“, Valstybės žinios, 2010, Nr. 38-1784;

Vidaus reikalų ministerijos nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. kovo 14 d. nutarimu Nr. 291 (2010 m. spalio 13 d. nutarimo Nr. 1465 redakcija);

Valstybės sienos apsaugos tarnybos prie Vidaus reikalų ministerijos nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. vasario 22 d. nutarimu Nr. 194 (2008 kovo 20 d. nutarimo Nr. 278 redakcija);

Policijos departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. sausio 29 d. nutarimu Nr. 98 (2009 m. rugsėjo 30 d. nutarimo Nr. 1231 redakcija);

Užsienio reikalų ministerijos nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. rugsėjo 25 d. nutarimu Nr. 1155;

Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. liepos 17 d. nutarimu Nr. 892 (2010 m. spalio 13 d. nutarimo Nr. 1463 redakcija);

Ūkio ministerijos nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. liepos 23 d. nutarimu Nr. 921 (2010 m. spalio 13 d. nutarimo Nr. 1478 redakcija);

Migracijos departamento prie Vidaus reikalų ministerijos nuostatai, patvirtinti vidaus reikalų ministro 2000 m. spalio 6 d. įsakymu Nr. 388 (2011 m. sausio 31 d. įsakymo Nr. 1V-79 redakcija);

Valstybės sienos apsaugos tarnybos prie Vidaus reikalų ministerijos Užsieniečių registracijos centro nuostatai, patvirtinti Valstybės sienos apsaugos tarnybos vado 2007 m. gruodžio 29 d. įsakymu Nr. 4-1220;

Pavyzdiniai teritorinių policijos įstaigų viešosios policijos migracijos skyrių, poskyrių, grupių ir pasų poskyrių nuostatai, patvirtinti Lietuvos policijos generalinio komisaro 2007 m. birželio 18 d. įsakymu Nr. 5-V-403;

Lietuvos darbo biržos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos nuostatai, patvirtinti socialinės apsaugos ir darbo ministro 2006 m. lapkričio 13 d. įsakymu Nr. A1-306 (2010 m. gegužės 26 d. įsakymo Nr. A1-207 redakcija);

Pabėgėlių priėmimo centro nuostatai, patvirtinti socialinės apsaugos ir darbo ministro 2005 m. rugpjūčio 18 d. įsakymu Nr. A1-234 (2010 m. rugsėjo 27 d. įsakymo Nr. A1-444 redakcija);

Valstybinės darbo inspekcijos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos nuostatai, patvirtinti socialinės apsaugos ir darbo ministro 2009 m. gegužės 12 d. įsakymu Nr. A1-316 (2010 m. gruodžio 10 d. įsakymo Nr. A1-595 redakcija);

Vidaus reikalų ministro ir užsienio reikalų ministro 2004 m. rugsėjo 2 d. įsakymas Nr. 1V-280/V-109 „Dėl Dokumentų vizai gauti pateikimo, vizos išdavimo bei panaikinimo, konsultavimosi, kelionių organizatorių ir kelionių agentūrų akreditavimo ir kvietimo užsieniečiui laikinai atvykti į Lietuvos Respubliką patvirtinimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ pakeitimo“ (Žin., 2004, Nr. 36-1392; 2009, Nr. 36-1392).

Švietimo ir mokslo ministro 2011 m. vasario 2 d. įsakymas Nr. V-178 „Dėl Aukštojo mokslo tarptautiškumo skatinimo 2011–2012 metų programos patvirtinimo“, Valstybės žinios, 2011, Nr. 16-785;

Užsieniečių teisinės padėties įstatymo projektas (nauja redakcija) Nr. XIP-2360, užregistruotas 2010-09-01 Lietuvos Respublikos Seime;

Valstybės sienos ir jos apsaugos įstatymo pakeitimo projektas Nr. XIP-2701, Lietuvos Respublikos Seime užregistruotas 2010-11-23,

Valstybės sienos ir jos apsaugos įstatymo pakeitimo projektas Nr. XIP-2701, 2010-11-23;

Lietuvos Respublikos piniginės socialinės paramos nepasiturinčioms šeimoms ir vieniems gyvenantiems asmenims įstatymo pakeitimo įstatymo projektas Nr. 11-326-01;

Lietuvos Respublikos nelegalaus darbo draudimo įstatymo projektas Nr. 10-3402-02;

Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 206, 206², 206³, 225, 225² straipsnių pakeitimo, papildymo 206⁴ ir 206⁵ straipsniais ir 206¹ straipsnio pripažinimo netekusiu galios įstatymo projektas Nr. 10-5143-02;

<http://www.lrs.lt>

<http://www.policija.lt>

<http://www.lvat.lt>

<http://www.migracija.lt>

<http://www.pasienis.lt>

<http://www.ldb.lt>

<http://www.prokuraturos.lt>

<http://www.iom.lt>

<http://verslozinios.lt>